

NOVEMBER 1998

GAER

27

Dansk Mongolsk Selskab

**Nr. 27 - 9. årgang
November 1998**

Dansk Mongolsk Selskab's
medlemsblad er tidsskriftet GER.

Redaktion: Rolf GilbeRG (ansvarshavende), Bulgan Njama, Gudrun Lefmann, Jan Koed og Bent Gynther. Artiklernes synspunkter repræsenterer den enkelte forfatters holdninger og deles ikke nødvendigvis af redaktionen. Indlæg uden forfatterangivelse er produceret af redaktionen.

*GER udkommer
februar, maj,
august, november*

Dansk Mongolsk Selskabs
bestyrelse består af:

Klaus Ferdinand, Rolf Gilberg (formand), Bent Gynther, Søren Haslund-Christensen, Jan Koed (kasserer), Gudrun Lefmann (sekretær), Bulgan Njama, Leif Petersen.

Selskabets adresser:

Formanden: Rolf Gilberg, Etnografisk Samling, Nationalmuseet, Frederiksholms Kanal 12, 1220 København K.
Telf: 3347 3207; fax: 3347 3320
E-mail: rolf.gilberg@natmus.dk

Sekretæren: Gudrun Lefmann, Thurøvej 3, 2000 Frederiksberg.
Telf: 3187 9003

Kassereren: Medlemskab, adresseændringer og kontingent: Jan Koed, Carl Bernhardsvej 15 sttv, 1817 Frederiksberg C.
Telf: 3122 3729
Postgiro: 784-1582

Medlemskontingent:
100 kroner pr. kalenderår.

Udenlandske medlemmer skal betale ekstra porto.

Dansk Mongolsk Selskabs formål er:

(a) at fremme og udbrede kendskabet i Danmark til mongolerne og deres kultur, især i mongolernes kerneområde i Mongoliet, Kina og Rusland.

(b) at udgive skrifter om mongolerne.

(c) at være samlingsorgan for personer, der interesserer sig for mongoler og deres forhold.

(d) at fremme og udvikle forbindelserne mellem befolkningen i Danmark og mongolerne.

(e) at støtte kulturelt arbejde blandt mongoler og skabe forbindelser mellem videnskabelige, kulturelle, faglige og folkelige organisationer i de respektive lande.

Forsiden

Endelig fandt vi et sted et stykke oppe ad floden, hvor vi mente, at vi kunne gå over isen. Af sikkerhedshensyn stod vi af og trak hestene, thi vi var klar over, at isen nok kunne bære os. Vi var omtrent kommet over, da Krebs, som gik forrest, mærkede at isen begyndte at give sig. Med det samme brast isen under hestene.

Det var en grim situation. Hestene kunne ikke bunde. Vi kunne ikke trække dem op. Desuden var strømmen så stærk, at hestene var ved at drive ind under isen. Vi måtte slå isen i stykker helt ind til land for at få dyrene op; men det gik! (se side 10)

Presseklip

Mord i Mongoliet

Mongoliets stedfortrædende trafikminister, Sajaasuregiin Zorig, blev fredag, 2. okt. 1998 myrdet ved et attentat, oplyste en talsmand for landets præsident lørdag. Ifølge foreløbigt ubekræftede forlydender trængte 2 maskerede mænd ind i ministerens hjem, bandt Zorigs hustru, og stak ham ned, da han kom hjem. En kilde sagde til nyhedsbureauet Reuter, at motivet til drabet er politisk. Zorig var en central aktør i Mongoliets demokrati-bevægelse i 1990 og var med til at gøre en ende på 7 årtiers stalinistisk ledelse. For øjeblikket forsøger landets tidligere kommunister at få regeringsmagten.

(Reuters).

Politiken, søndag, 4. okt. 1998.

ISSN Nr: 0905-9504

En hilsen fra Mongolsk Dansk Selskab

Ved gennemførelse af vores fælles Gadebørnsprojekt har Mongolsk Dansk Selskab været involveret i projektet fra starten af og har været ansvarlig for følgende opgaver i henhold til den aftale vore to selskaber har indgået:

- registrering og indhentning af tilladelse fra Justitsministeriet
- indgåelse af samarbejdsaftaler med de relevante myndigheder
- oplysningsvirksomhed om projektet i Mongoliet fo skabelse af good-will blandt myndigheder og private personer
- udvælgelse og ansættelse af engagerede medarbejdere til projektet.

Siden projektets start er nu mange organisationer, myndigheder og private personer har fået et kendskab til de opgaver, som DaMoST har igangsat.

Den 16. oktober 1998 har vi afholdt et møde i vores projektstyrergruppe, som består af medlemmer af Mongolsk Dansk Selskab, repræsentanter fra private virksomheder, videnskabelige organisationer, Mongoliets Nationale Børnecenter, Politiet og Regeringens Fattigdomsbekæmpelsesprogram samt repræsentanter fra DaMoST. På dette møde understregede medlemmerne den positive udvikling DaMoST har gennemgået i den forløbne tid.

Ifølge disse, har centret ikke kun beskæftiget sig med et enkelt projekt, men det lykkedes projektet at gennemføre et alsidigt program for det sociale område, på trods af sin korte eksistens. Det lykkedes endvidere centret at udvikle helt nye tiltag på en række områder, som har været forsømt i Mongoliet. Disse varme og positive bemærkninger har givet stor opmuntring og skulderklap til sel

DaMoST

skabet og centrets medarbejdere for fortsatte opgaven med endnu stor energi og gejst.

DaMoST modtager mange henvendelser fra sociale afdelinger, institutioner samt tilsvarende projekter om gennemførelse af efteruddannelseskurser og rådgivningsaktiviteter for deres ansatte. Desuden er der mange, der er begyndt at vise stor interesse i Danmark og dets befolkning.

Derfor modtager vores selskab ligeledes mange henvendelser fra de interesserede, der gerne vil tilmelde sig selskabet som medlem.

Tidligere var stor del af medlemskredsen herfra Ulaanbaatar, og derfor var aktiviteterne mest koncentreret i Ulaanbaatar.

I løbet af det sidste halvår har vi fået en etableret en afdeling Erdenbulgan, Huvsgul aimag og i Delgerkhan, Central aimag. Vi har modtaget henvendelser fra Darkhan, Dornod og Khara-Khorum om etablering af lokale afdelinger af selskabet.

Vores fremtidige opgaver vil dreje sig om at gennemføre oplysningsaktiviteter i de ovennævnte områder i henhold til deres ønsker.

Vore to selskabers samarbejde har før i tiden været koncentreret omkring de kulturelle og sociale områder. Mange fra landdistrikterne ønsker at etablere kontakt til danske virksomheder. Via Jeres blad Ger henvender vi os hermed til Dansk Mongolsk Selskabs medlemmer, der vil kunne være med til at etablere en sådan forbindelse. Vores selskab vil i så fald være et forbindelsesled i kontakten.

På vegne af Mongolsk Dansk Selskabs medlemmer, de mongolske socialarbejdere, unge, familiedlemmer og de ansatte på DaMoST takker vi vore danske venner, som har tildelt enorme ressourcer og tid til at forbedre de mongolske familiers og gadebørns levevilkår. ☺

Med venlige hilsener

Mongolsk Dansk Selskabs
Bestyrelse.

Ulaanbaatar, 23. oktober 1998

Hilsen fra Gadebørnsprojektet i Mongoliet

Med en varm hilsen til vores trofaste medlemmer sender vi her information om projektet.

Projektets pilotfase afslutter den 31. december 1998. Vi er nu i fuld gang med at afslutte denne del af projektet. Der er stadig mange aktiviteter, der skal afvikles og afsluttes. Vi skal dels markere afslutning af pilotfasen og dels oplyse om projektudviklingen i den brede offentlighed.

Når jeg tænker tilbage på projektets opstart, har vi egentlig nået ret meget i den korte tid. Som enhver anden etablering og opstart, har den været opslidende og arbejdskrævende, men alligevel spændende. Det er nu meget sjældent man får den mulighed for at være med til at starte opgaverne helt op fra bunden af. Bare man havde fantasi og kreative tanker nok, har der været rige muligheder for at udforme aktiviteterne derefter. Engagementet og arbejdslysten blandt de ansatte og de frivillige har været høj under hele perioden.

Efteruddannelsen

Vores efteruddannelseskurser startede lige på det tidspunkt, hvor behovet var størst. Efteruddannelsesaktiviteterne har nemlig været et forsømt område her i landet. De fleste socialarbejdere havde meget lidt kendskab til de sociale arbejdsområder, professionalisme, men også individuelle krav til arbejdet. Deres arbejdsstruktur og arbejdsområder er uklart defineret. Defineret af deres arbejdsområder er ikke vores opgaver, men vi forsøger med vore kurser at inspirere socialarbejderne til at få et nyt syn på deres egen arbejdsfelt og at få ændrede holdninger i for-

hold til deres dagligdags arbejdsfunktioner.

Centret gennemfører 1-2 kurser om måneden, og kurserne har indtil videre omfattet 330 socialarbejdere over hele landet. Vi modtager mange henvendelser fra forskellige egne, hvor vi bliver bedt om at gennemføre kurser i bestemte emner. Vi vurderer denne udvikling som en anerkendelse af vores arbejde. Vores kurser bliver bedre og bedre med tiden, og vi bliver efterhånden bedre til at undervise og organisere kurserne på en mere spændende måde end da vi startede.

Vores to praktiske projekter - gadebørnsprojektet og familieprojektet - bliver anvendt i kursusammenhænge som et eksempel på et socialt arbejde i praksis. Sådanne eksempler fra det praktiske hverdags arbejde i Mongoliet giver bedre forståelse for de teoretiske diskussioner, som ligger bag et socialt arbejde.

Før hver eneste kursus lader vi deltagerne udfylde spørgeskemaer og efter kursusafslutning beder vi deltagerne om at evaluere kurserne både mundtligt og skriftligt. På baggrund af disse undersøgelser og evalueringer udformer og tilrettelægger vi de kommende kurser. NCC, Det Nationale Børnecenter, er blevet mere og mere engagerede i vores kurser. Vi er begyndt at planlægge kurserne i samarbejde med dem.

Det mongolske Læreruniversitets afdeling for socialarbejderuddannelsen er ligeledes meget indstillede på at samarbejde med os.

Gadebørnsprojektet

Som der er blevet oplyst tidligere, startede projektet med 15 gadeunge, som har levet på gaden i 5-9

år. De havde ingen kontakt til deres familier. 2 af dem er forældreløse og resten havde mistet et af forældrene. Deres opvækst har været præget af konflikter og familiesplittelse. De havde ingen fremtidsudsigter for så vidt angår jobmuligheder og uddannelse. Ingen af de andre gadebørnsprojekter og institutioner ønskede at involvere sig i disse unge.

Af de 15 unge er der nu 7 unge tilbage. De resterende 8 forlod projektet af forskellige grunde. Deres ustabile baggrund har været medvirkende til, at de ønskede at komme og gå, som det passede dem. Fra projektets side har vi stillet krav om en stabil tilknytning til projektet af hensyn til kontinuitet og opnåelse af konkret resultat.

I løbet af det forløbne projektid har vi imidlertid kunnet konstatere en mere positiv udvikling hos de tilbageblevne. De vil gerne leve et værdigt liv med job og uddannelse. En af pigerne har afsluttet folkeskolens 10. klasse med et godt resultat, 2 har afsluttet et computer kursus, 3 har afsluttet et sykursus og 2 har afsluttet et snedkerkursus.

Af disse 7 arbejder nu 2 på et byggeri, 2 har arbejdet ihærdigt på istandsættelsen af familietræningscentrets lokaler.

De resterende unge arbejder nu hjemme ved projekthuset med at bygge toilet og hegn rundt omkring deres nye hus. De værdsætter projektet og deres nye hus, som vi har anskaffet ved UNDP's støtte.

I sommerens løb har de været aktivt involveret i at undervise og fortælle mindre gadebørn om konsekvenser af at være gadebørn. Undervisningen foregik i form af teater, mimespil og sang.

Vi er godt klar over, at uden en faglig uddannelse kan de ikke integreres fuld ud i samfundet. Nogle vil gerne være håndværkere og andre vil gerne være socialarbejdere. Hvis projektet fortsætter, ønsker vi at involvere disse unge i et socialt arbejde, som centret har påtænkt sig at igangsætte. Nogle af disse unge har store talenter i socialt arbejde og med deres baggrund har de en god føling og forståelse for gadebørn og de øvrige udstødningstruede børn. Hvis det lykkes os at integrere dem i fuld ud i samfundet, har vi været med til at skabe nye arbejdsmetoder og holdninger i forhold til arbejdet med vanskelige teenagere.

Familieprojektet

Projektet omfatter 10 familier med i alt 77 medlemmer. Projektet har et præventiv karakter, således at der udformes en arbejdsmetode, som vil være i stand til at finde løsninger for gadebørnsproblemer. Projektet forsøger med sin indsats at afdække årsager til gadebørnsproblemer og vil samtidig være med til at hindre flere gadebørn. Det er nemlig ret typisk her i dagens Mongoliet, at institutionerne først bliver draget ind i det, når problemerne er opstået, det vil sige først, når børnene allerede er på gaden. Så hvorfor ikke at yde en forebyggende indsats og involvere familierne som helhed i problembehandlingen.

De fleste af børnene har forladt skolen i utide og har derfor tilbragt en del af dagligdagen på gaden. Nogle børn har levet på gaden igennem længere tid. Forældrene havde ingen at henvende sig til med deres problemer. De fleste af forældrene var arbejdsløse og uden udsigt til bedre levevilkår. På grund af deres vanskelige levevilkår og udsigtsløse fremtid, valgte nogle fædre at løse problemerne

DAMOST

med alkohol. Mange forskellige skæbner og personer er således samlet i dette projekt.

I vores familieprojekt er der for eksempel tilknyttet en familie, bestående af 3 forældrelose børn. Den ældste er en betænksom 17-årig ung mand. Han forsørger og opdrager sine 2 mindre søskende.

Projektet valgte fra starten af at arbejde indenfor et geografisk afgrænset område og med 2 *horoo*'s, som er det mindste administrative myndighed i et distrikt. Årsagen med denne strategi er synliggørelse af projektet og dets resultater.

Afstand har også en betydning i et socialt projekt. En socialarbejder er ansat til at koordinere rådgivning og støtte til familierne i samarbejde med de øvrige medarbejdere.

Vi har udarbejdet en aftale mellem familierne, vores center og de 2 *horoo*'s, så de 3 parter forpligtes til at overholde de i aftalen nævnte opgaver. Familierne modtager fra centret 15.000 *tugrik* hver, svarende til ca. 20 US-dollars om måneden. Pengene bliver betalt af sponsore fra Dansk Mongolsk Selskab og Mongolsk Dansk Selskab.

En gang hver måned bliver familierne samlet på centret, hvor der undervises og rådgives. Ind i mellem organiseres fælles fritidsaktiviteter med familierne. Vi har

for eksempel gennemført i juni måned et fælles heldags arrangement, gående ud på at plante træ i udkanten af Ulaanbaatar. Vi deltes i arbejdsgrupper (Mongolsk Dansk Selskab, DaMoST ansatte, HAD og familierne) og uden mange redskaber har vi gået igang med at grave jorden med bare næv. En biolog underviste os i dyrkning af træ og bevarelse af naturen i arbejdspauserne. Alle var meget støvede og beskidte efter afslutningen af opgaven. Efter arbejdet organiserede vi fællesspisning ude i det frie og der var masse leg og spil under ledelse af vores praktikanter og HAD-unge.

Vi evaluerer projektet løbende på lige fod med de øvrige projekter. Under vores seneste evaluering blev vi enige om, at involvere familierne endnu mere i de forskellige aktiviteter, som centret har indtil videre har været initiativtagere af.

Der bliver således etableret selvhjælpsgrupper og forældreråd. Det er nu meningen, at via disse selvhjælpsgrupper og forældreråd bliver igangsat forskellige aktiviteter for familierne og deres børn. Centret vil fortsat være aktivt involveret i i familieprojektet, men vores dagligdags involvering bliver minimeret en smule.

Siden projektets start er der sket enorme ændringer i familiernes hverdag. Mange har fået job, børnene er begyndt at genoptage deres skoleundervisning eller børnehavepasning. De fleste er blevet mere optimistiske med hensyn til deres fremtid.

Vores erfaringer med familiearbejdet bliver værdsat af distrikterne og børneorganisationer. Vi bliver inviteret af disse til at fortælle om vores erfaringer med familiearbejde og arbejdsmetoder. Tre private firmaer støtter familierne med job og økonomisk hjælp.

I sommerens løb har vi modtaget et tilbud om nogle kælderlokaler fra et andet privat firma via det ene *horoo*, som vi arbejder sammen med. Efter en tids overvejelse har vi besluttet at indgå en aftale med firmaet, som stiller lokalerne gratis til rådighed for projektet.

Vi skulle stå for oprydningen og istandsættelsen. Lokalerne i en forfærdelig stand. Under ledelse af en af vores frivillige startede vi oprydningen og istandsættelsen.

Nogle få familiemedlemmer og vores unge fra HAD blev involveret i opgaven. To professionelle håndværkere blev ansat i en begrænset periode for at klare de elektriske og VVS-arbejde. Efter en meget ihærdigt måneds indsats står nu lokalerne næsten færdige. De lokaler, som vi så for 2 måneder siden er forvandlet, og i stedet står 3 dejlige lyse rum næsten klare til anvendelse. Lokalerne skal anvendes af familierne og ungerne fra HAD. I lokalerne etablerer vi et snedkeriværksted, systue og lege- og spillerum. Der bliver også mulighed for at anvende lokalerne til undervisning, foredrag, familierådgivning og lektielæsning.

Lokalerne bliver et samlingssted for vores familier og unge. Efter aftale kan vi også tilbyde de børn og unge, der lever i ejendommen at tilbringe deres fritid på en fornuftig måde. De fleste af disse børn og unge kommer fra fattige familier og har derfor meget ringe muligheder for at lave noget i deres fritid.

Centret vil være det første familietrænings- og aktivitetscenter i Mongoliet.

Nu skal I ikke tro, at alle ovennævnte aktiviteter foregik fuldstændigt problemfrit. Der har været små og store problemer i løbet af hele projektperioden. Vi har mødt mange konkrete problemer i vores arbejde med de unge og fa-

milierne, men hver gang har vi forsøgt at vurdere problemerne og revidere metoderne og nogle af synspunkterne, hvis vi mente var nødvendige.

Jeg synes jeg har læst et eller andet sted, at socialt arbejde er verdens vanskeligste job, og jeg er helt enig i dette synspunkt. Selvom man har en fridag, kan man ikke helt forlade sit arbejde. Et godt kollektiv og velfungerende arbejdsplads med mulighed for diskussioner og åben debat er nogle af de løsninger, som kan bære langt frem, også selvom man møder besværligheder.

Oplysningsaktiviteter

I projektsammenhæng er oplysningsvirksomhed meget vigtig, især hvis man vil vække den brede offentligheds og faglig/professionelle organisationers interesse i sociale projekter. Vi har derfor startet et blad, kaldet "Lad os snakke".

I bladprojektet er alle tilsvarende udenlandske og mongolske institutioner og projekter involveret, således at deres repræsentanter sidder i redaktionen. Formålet med dette blad er, at der skal udveksles informationer mellem projekter og institutioner. Desuden er det meningen, at via bladet skal foregå åben debat og diskussioner om arbejdsstrategi -og metoder. Bladet skal være tilgængelig for socialarbejderne fra landdistrikterne.

Socialarbejderne fra landdistrikterne har nemlig meget ringe vilkår for modtagelse af informationer og tilbud om efteruddannelseskurser på sammen måde som socialarbejdere fra Ulaanbaatar. Vores første nummer er lige udkommet og det andet nummer er under færdiggørelse. Vores næste nummer skal handle om kriminalitet blandt børn og løsningsmulig-

heder. Vi fra DaMoST skal skrive en artikel om iværksættelse af sociale projekter.

I de næstkommende numre er vi blevet bedt om at skrive en række artikler om en række emner, der knytter sig til socialt arbejde.

Flere mongolske TV stationer, radio og aviser har været flinke til at oplyse om projektet og dets resultater. I øjeblikket arbejder vi på en stor udstilling af malerier, fotos og håndarbejde, fremstillet af projektansatte, familier og HAD-unge. I anledning af åbningen af familietræningscentret, åbner vi udstillingen. En række repræsentanter fra relevante myndigheder og organisationer bliver inviteret til arrangementet.

Vi er også igang med at færdiggøre en rapport om projektet. Rapporten bliver både på mongolsk og engelsk. Aktiviteterne vil være beskrevet i en kronologisk rækkefølge.

Jeg vil i denne anledning takke alle de medlemmer og personer, som har støttet projektet. Jeres økonomisk, moralsk og anden støtte har været en helt uundværlig del af opgaven. Jeg vil også takke DANIDA og Den Danske Ambassade i Beijing for den støtte og hjælp vi har modtaget.

Mongolerne værdsætter den støtte Danmark og dets befolkning har ydet Mongoliet. Et af beviserne for denne taknemmelighed er, at Mongolsk Dansk Selskab støt vokser i den senere tid.

Det er nu mit håb, at projektet fortsat vil modtage økonomisk og anden støtte både fra selskabet og DANIDA, således at opgaverne kan fortsætte nogle år fremover til gavn for de mange børn, unge og personer, som foreløbig er meget afhængige af projekterne. ☺

Med venlig hilsen

Bulgan Njama

Hvordan skal man sidde i en ger

De gamle mongolske skikke stammer fra generationer af forfædre. I gamle dage opdelte man gerens indvendige rum i 9 dele. Mongolerne holder sig strengt til den anerkendte etikette, som foreskriver hvem der kan opholde sig og sidde i hvilken del af geren, når der arbejdes, når der festes, ved fødsel, ved gæsteri og lignende. Normalt sidder mongolerne på jorden i en ger på et særligt stykke filt (*oibogs*). Mongolerne skelner mellem flere forskellige måder at sidde på, som var helt traditionelle, og som havde en betegnelse med hensyn til hvordan arme og ben var anbragt.

Zavilakh

At sidde med benene over kors. Mongolerne sad sådan i hjemlige omgivelser eller sammen med deres børn. To udgaver af *zavilakh* var anerkendte: Ved den ene måde sad folk med deres ben over kors under sig. På den anden måde sad de med deres ben over kors foran sig. En person bliver hurtigt træt af at sidde på denne måde, så det

var ikke en stilling, der skulle bruges til at sidde længe i.

Skikken med at sidde med benene over kors var særlig udbredt i gammel tid blandt khaner, neoner, lamaer og gamle folk, som man ærede. Unge mennesker havde ikke lov til at sidde med benene over kors, når der var ældre mennesker til stede. Det samme gjaldt for almindelige mennesker, som var til stede hos en khan eller anden overklasse.

Bokhirikh

At sidde med bøjede ben. Denne siddestilling forandrede sig alt efter i hvilken side af geren personen sad. Sad man i venstre side, bukkede personen sit højre ben ind under sig. Sad han i højre side, var det det venstre ben som blev bukket ind under kroppen. På den måde ville man altid have det ben man sad på længst væk fra døren.

Denne siddestilling var meget udbredt. Den blev især brugt af kvinder, unge mennesker og almindelige folk. Nogle steder blev denne siddeform kaldt *tsoimsoikh* (bøjede ben).

Kholoo jiihk

At sidde med benene udstrakte. En person, som sad på et tæppe, ville ikke bøje sine knæ, men holde hovedet og kroppen rank. Denne siddestilling var ikke for voksne, kun for små børn, som er ved at lære at sidde og at gå. Denne stilling blev betragtet som simpel og kun for børn.

Yavgan suukh

At sidde på hug. Fra en sådan stilling kunne en hyrde hurtigt rejse sig for at forlade geren, men det var ikke en anerkendt stilling at sidde i inde i en ger og blev i øv-

rigt betragtet som en ubekvem siddestilling.

Khul achikh

At sidde med det ene ben lagt over det andet. Ifølge almindelig skik blev denne siddestilling betragtet som ubekvem og uattraktiv i samvær med mange mennesker. Det blev betragtet som et tegn på manglende respekt mod dem, der var til stede.

Suujildekh

At sidde sidelæns, altså at hvile på ens ene side eller hofte på en sidetæppe - *olbog* - eller en særlig pude. Nogle ville sidde sådan i en ger, men stillingen blev betragtet usømmelig og ubekvem for unge mennesker.

Man bør også bemærke, at mongoler siden gammel tid har siddet med håndfladerne lagt sammen på samme måde som kendes fra buddhafigurer. En person der sidder med fingrene spredt ud udtrykker dyb ulykkelighed. ©

G. Batnasan

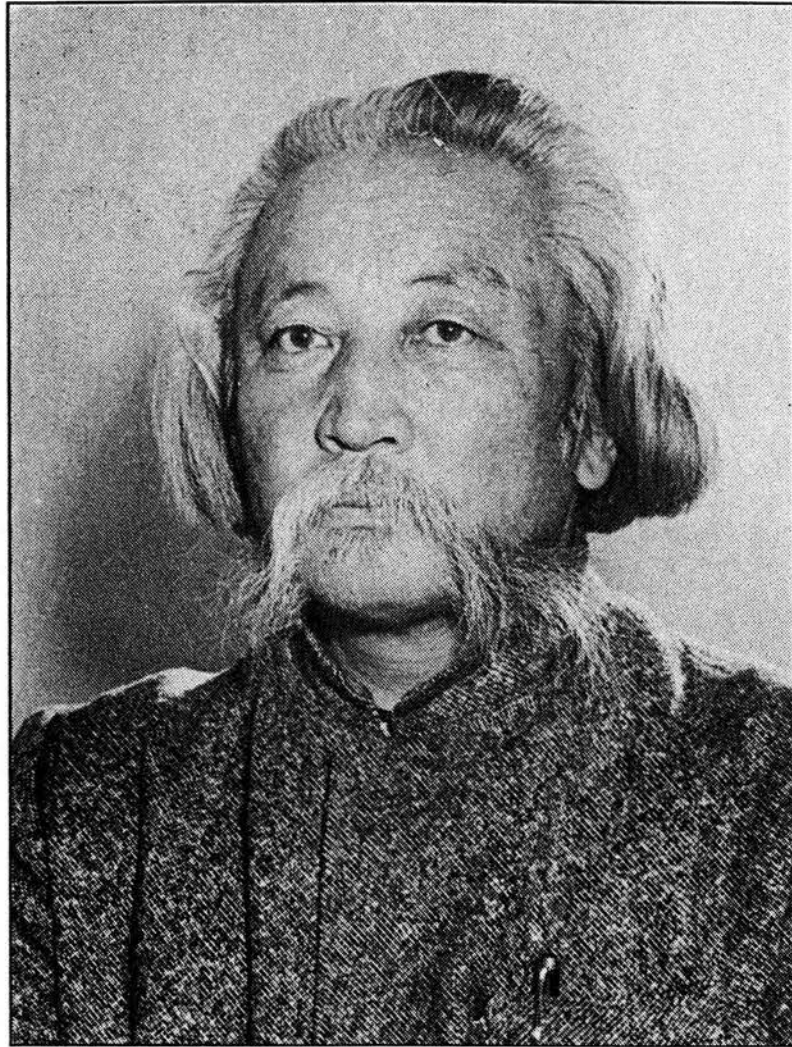
Gæstfrihed og skikke i Mongoliet

Når en mongolsk hyrde tager ud på en lang rejse, vil han tage en ekstra hest med og varmt tøj, men sjældent meget proviant. Han ved, at han altid kan finde gæstfri husly undervejs. Mongolerne har et ordsprog, som siger: "*Mit hjem er dit hjem!*" Det betyder, at en rejsende, som er i nød, vil få den hjælp han behøver. Der er et andet gammelt mongolsk ordsprog, som siger: "*Lykkelig er den som altid får gæster; glad er den ved hvis dør gæsters heste altid står bundet.*"

Enhver mongolsk hyrde (*arat*) respekterer denne traditionelle gæstfrihed for snart er det ham, der er på rejse og har brug for husly. Måske har dårligt vejr sendt ham ud for at se til husdyrene. En grim snestorm forhindrer ham i at nå hjem, så må han søge ly, hvor det findes.

Vi mongoler synes, at det er uhøfligt og vanærende, hvis en rejsende eller gæst, uanset hvor sent på natten denne måtte dukke op, bliver lagt til ro uden tilbud om te og et godt måltid. Har værten ikke noget at give sin gæst, vil værtens nabo altid stå op trods det sene tidspunkt og give, hvad han har som værten kan underholde sin gæst med. Vor uskrevne lov om at tilbyde en varm og venlig gæstfrihed har udviklet sig gennem århundreders nomadeliv på de uendelige stepper, hvor hyrder var tvunget til at tilbagelægge hundredevis af kilometer til hest for at søge efter deres hjord spredt over et stort græsningsområde af en hård storm. På den anden side må gæsten overholde alle regler for sømmelighed og velanstændighed for ikke at såre værtens følelser.

Først tilbyder værten te, som drikkes nårsomhelst mongoler mødes. I varmt vejr slukker teen tørst, og i koldt vejr giver den

Prof. Dr. Byambyn Rinchen

(1905-1977)

varme til kroppen. I begge tilfælde øger den gæstens velvære. En veltillavet te, som får tilsat lidt smør, salt og iblandet lidt ristet hirse for at give smag, og så rigelig med mælk, er velsmagende og dejlig.

Sammen med teen tilbydes gæsten mælkeprodukter, som mongolerne kalder "*tsagaan idee*" (hvid mad). *Tsagaan idee* har mange forskellige slags smag og udseende. Til hvid mad regnes først og fremmest mælk, som er symbol på uselvished, renhed og venlighed;

urum (et stift lag af tyk fløde); mongolsk smør; *aaruul* (tørret hytteost); *airag* (gæret hoppemælk); og *tarag* (en blød kefir). Tørrede mælkeprodukter (ost, smørflager, og lignende) arrangeres i en opsats i en skål, som stilles foran gæsten. Det er uhøfligt ikke at spise bare lidt af det. I byerne, hvor man ikke har adgang til disse mælkeprodukter, serveres te med slik, kød og kiks.

Det næste der sker er serveringen af kød. Det mongolske

køkken er meget anderledes end andre og indeholder mange forskellige retter. En inviteret gæst hilses med særlig ære. Bordet er dækket meget omhyggeligt. Der vil være flere retter, inklusive lækker mad og alkohol.

Under måltidet gennemføres et særligt ritual, hvor både vært og gæst deltager. Mens en europæer mener, at det er vigtigt at udtale sin tak, er det for mongoler skik at vise deres tak ved hjælp af symbolske fagter. Som et symbol på respekt og gæstfrihed serverer værten altid alle retter med begge hænder, eller med højre hånd understøttet af venstre hånd ved håndledet eller med et par udstrakte fingre på venstre hånd med håndfladen opad ved højre arms albue. Gæsten må på sin side tage imod skålen med begge hænder eller med højre hånd støttet af venstre hånd. Har man rullet sine ærmer op, bør man først rulle dem ned, før man tager imod, det der serveres.

Disse bevægelser er ligeværdige udtryk for høflighed og betænk-somhed. Ved at overholde sådanne gamle traditioner viser gæsten sin forkærlighed til en ret eller skål ved at røre den med sin højre hånd med den åbne håndflade opad, støttet af sin venstre hånd. Dette betyder, at han vil modtage retten med tak.

Der er en anden skik, som også skal nævnes i denne sammenhæng. Værten viser sin omsorg for gæsten ved dels at tilbyde særlig udvalgte stykker kød, dels måden han tilbyder det på. I en mongolsk familie kan den massive fåre-fedthale sammenlignes med julegåsen hos europæerne, og er måltidets hovedret, som tilbydes gæsten. Hvis af en eller anden grund værten ikke har fedthaleklumpen, erstattes den med fåre-skulder og 2 par ribben, som ho-

vedret. Det er gæstens opgave at udskære fårerumpen i lange smalle stykker og tilbyde dem til folk rundt om bordet for på den måde at udtrykke sin respekt. Som symbol på respekt overrækkes rumpen i en sølvskål anbragt på en blå silke-*khadag*. Khadagens åbne fold vendes mod gæsten som et tegn på værtens oprigtige ønske om, at gæsten må blive lykkelig og at deres hjerter er åbne for ham. Gæsten tager skålen med begge hænder og placerer så med sin højre hånd khadagen på sin venstre hånd med den åbne fold imod værten som et tegn på, at han også ønsker familien lykke, og at hans hjerte også er åben mod dem. Så gør gæsten i en fart tegnet for frihed ved at strække sin højre hånds fjerde finger, som presses tilbage af tommelfingeren. Dette tegn betyder, at han respekterer himlen og jorden, hvor værten bor og værtfamiliens gæstfrie hjem.

Gæsten må, når han tager imod mongolsk vin (destilleret gæret hoppemælk), udtrykke i sang, hvis han kan, gode ønsker til sin vært, som vil svare: "Må det ske som du ønsker" (*Ter yorool bat orshig, yorooloor bolog*). Derefter, hvis gæsten ønsker det, serveres der te igen. Jo mere gæsten nyder den fremsatte mad, jo større er værtens glæde, sådan er gæstfrihedsloven. Ved at fortsætte en høflig samtale, en mongol, som holder gamle traditioner i hævd, vil holde sine håndflader sammen på en sådan måde, at venstre håndflade ligger oven på højre. Det er et tegn på, at han eller hun er enig med det, der bliver sagt, og at der lyttes opmærksomt.

Når gæsten kommer ind i en ger, bør denne vente på at værten viser den plads, gæsten skal indtage. En gæst placeres altid i den nordlige del af geren, som betragtes som den mest ærefulde plads.

Når man træder ind i en ger eller på et kontor, skal man ikke bekymre sig over, hvis man falder over eller træder på dørtrinnet. Man skal blot ønske folk derinde masser af godt. Men hvis man falder over dørtrinnet på vej ud, bør man komme ind igen og gå ud en gang til, ellers betyder det at familien i boligen vil lide afsavn af forskellige slags.

Når man siger farvel til en gæst, der rejser, ønsker mongolerne ham først og fremmest en god rejse og inviterer ham gentagne gange til at besøge dem igen.

Et par andre gode råd er:

Ingen uanset alder må passere foran en gravid kvinde. Ingen ved hvilket slags menneske det kommende barn vil blive. På den anden side ønsker mongoler at vise respekt for en kommende medborger, selv om vedkommende endnu ikke er født.

Når man rækker en kniv, saks eller anden spids ting, skal man altid række håndtaget først, så man på den måde kan vise, at man intet ondt vil.

En jæger går aldrig ind i en ger med sit skydevåben, men efterlader det udenfor på gerens tag.

Mongolerne har endnu et ord-sprog. Det siger: "*En gæst skal spise til han er fyldt og er tilfreds*". En vært vil ikke lade sin gæst gå, før denne har spist og er udhvilet. ☺

Byambyn Rinchen

På dansk ved Rolf Gilberg

De Danske Nybyggere på Zobelsletten (6. del)

Disse beretninger om unge danske mænds forsøg på at grundlægge en koloni inde i det øde, mørkeste Asien, har vakt opsigt viden om. Særlig den ungdom, der har udvandrertangen og eventyrlysten i sig, følger Erik Isagers skildringer med den største interesse. Vore landsmænds kolonisationsforsøg viser også, at der under andre politiske forhold i det ydre Mongolier er en mulighed for at skabe en dansk nybygd.

De svømmende svin

Foruden de nævnte dyr havde vi lidt høns og en snes svin. De var ikke helt almindelige, de svin. Der var ingen grænser for de ulykker, de kunne lave. En skønne dag, da jeg et øjeblik havde hængt min pels fra mig på plankeværket, var den forsvundet - svinene havde ædt den!

Det var højst ubehageligt; for der var en rasende kulde den vinter. En hel floddal var blevet ubeboelig på grund af sneen, og alle mongolerne, der havde boet dér, var flyttet ned på den lavere del af sletten og havde slået deres jurter (ger) op så nær ved vore blokhuse som muligt. Blandt mongolerne var selve "sognefogeden". Han kom helt indenfor palisaderækken og begyndte at læsse alt sit gods af for at slå lejr i selve gården. Det kunne vi naturligvis ikke have, og jeg gik ud for at forklare ham det. Mens vi stod og talte, gik grisene i gang med en dejlig bederyg, der lå imellem hans teltprejer. Den var væk på et øjeblik.

Det var mere overbevisende end mine ord. Da mongolen kom ud og så grisenes værk, var han klar over, at der var ikke til at være.

Flere gange, når en oksekaravane holdt hvil i nærheden, havde grisene ædt huller i korn- og mel-sække og fået sig et ordentligt foder på den måde.

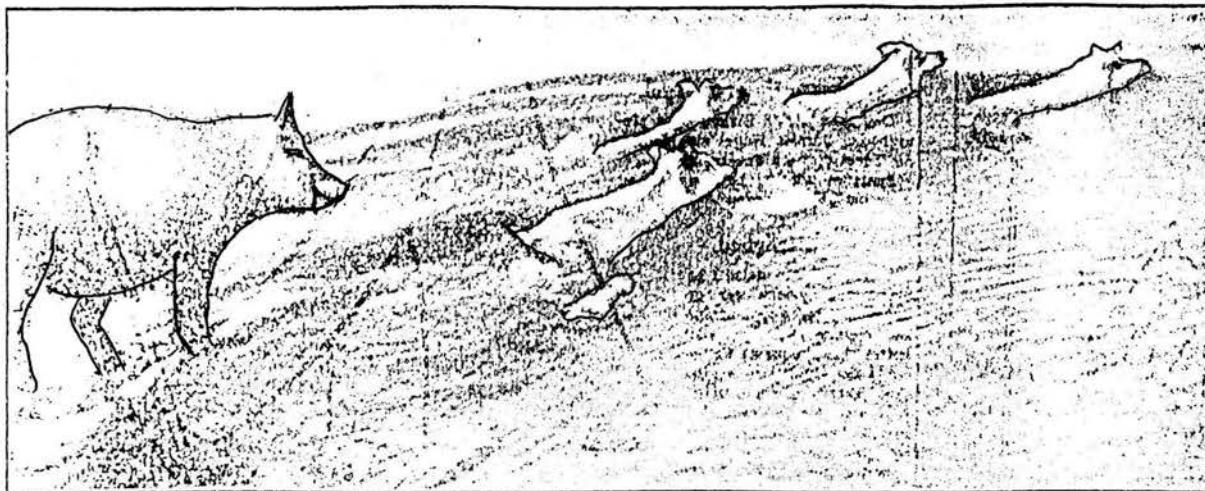
Det var grise, der var om sig, selv ikke en 30°C - 40°C kulde

kunne få halen til at hænge på dem. Nej, de rodede dagen lang i sneen af hjertens lyst. End ikke vand forskrækkede dem. Et forår lavede vi en lille have, og for ikke straks at få den ødelagt, besluttede vi at sætte svinene over på den anden side af floden.

Vi bar os ad på samme måde, som når kreaturerne om sommeren bliver sat over åen til "Store Eng" på min hjemegn ved Gammel Ry i Jylland:

Her trækker man dem så hurtigt gennem vandet ved tøjret, at de får hovedet under. Derved sættes der en alvorlig skræk i livet på dem, så de ikke på egen hånd vover sig ud i det våde element.

Altså bandt vi et reb om grise- og slæbte dem over floden. Men desværre - det havde langtfra den ønskede virkning. Tidligere havde de nøjes med at rode lidt i mudderet på bredden; men nu fik flere af dem en sådan lyst til at boltre sig i floden, at de gang på gang tog sig en svømmetur. Og naturligvis undlod de ikke ved slige lejligheder at gæste både haven og rugmarken.

Grisene holder af at svømme - det er et syn at se dem som en slags "fisk" i vandet

Når vinteren kom, lod vi størstedelen af svinejorden lade livet og eksporterede dem til Chatehuille - mens vi selv svælgede i blodpølser, finker og sylte.

Det første par svin fangede vi ved truget om morgenen, men resten tog flugten. Der var så ikke andet at gøre end at plaffe dem ned med riflen.

Niger Pud Hiitung Beina

Som nævnt var vinteren overordentlig streng på Zobelsletten. Et år havde vi endog et "Pud" kulde flere gange. Mongolerne kender ikke ordet grad, men bruger det russiske ord "pund" (vægtenhed, $40^\circ = 1$ pud), altså: er der 400 kulde, siger mongolerne "Niger Pud Hiitung Beina" - oversat: 1 Pud kulde.

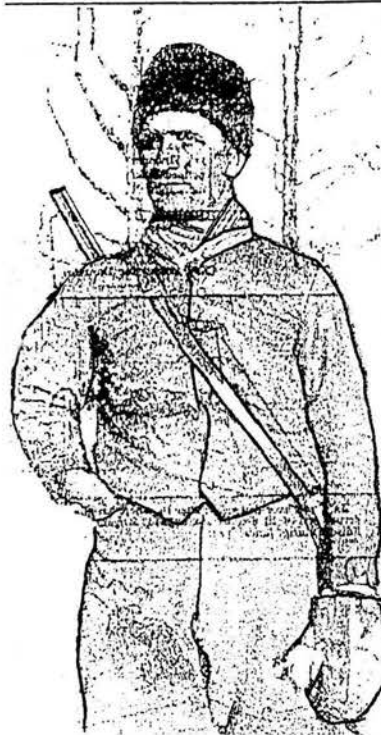
Af hestene var det føllene, det kneb mest for med at holde varmen. Om aftenen, når de kom hjem for at få hør, skulle de altid hen til en pæl og skrabe sne og is af mulerne, inden de gik i gang med foderet. Kvæget flyttede vi over floden på nogle bjergskråninger, der vendte mod syd. Sneen lå meget tyndere dér end på steppen, og selv på de koldeste dage kunne solen alligevel ligefrem varme. Af kvæget var der nogle "ortong" - ungtkreaturer; det er $\frac{3}{4}$ yak og $\frac{1}{4}$ mongolkvæg, der ikke var til at få til at følges med den øvrige del af hjorden. Om aftenen ville mongolkvæget hjem til folden, men "ortong"-kvæget, som en arv fra yakkvæget, ville op i bjergene. Det gav ulvene en chance ...

De små lam blev om natten bragt ind i jurten til de mongoler, der passede dem. De havde 21 lam inde hos sig om natten. Det er dog noget, når hele lejigheden næppe er mere end 5 meter i diameter og ildstedet tager mindst den ene kvadratmeter. Da de første kalve blev født, måtte der til-

med også skaffes plads til dem i mongoljurten; men det gik.

Nogle vanskeligheder havde man jo. Foruden myggene og bremserne plagedes vi mennesker en overgang af lopper, så vi var ved at blive ædt op, og af andre insekter stiftede vi bekendskab med nogle tæger, som var slemme ved hestene om foråret. Heste, der ikke havde været på Bulguntal før, blev meget syge af disse tægebid. De fik en infektionssygdom med høj feber. Da den hingst, jeg havde købt i Rusland, fik sygdommen, åd den ikke i 10 dage.

Af noget større dyr kunne mongolernes hunde være ret nærgående. En dag, da jeg stod og drejede centrifugen, kom der en stor mongolhund. Fræk og frejdig åd den vore 6 kyllinger. Jeg anede først uråd, da jeg hørte hønsene kagle. Jeg reddede hønsene og skød hunden; men det var jo kedeligt med de 6 store kyllinger.

Erik Isager med bøsse på nakken

De nærgående ulve

Høgen kunne forresten også godt lide vore kyllinger. Men værst var ulvene dog. De første år så vi intet til dem - hørte dem kun nu og da græde oppe i bjergene; men i december og januar måned 1927 gik dårligt en dag, uden at vi så en eller flere flokke; og hver aften havde vi dem hylende lige i nærheden. Til at begynde med var det nærmest interessant at have al denne "vildskab" omkring sig, men da de først fik smag på vore husdyr, røg charmen. En dag tog de en kvie kun 200 meter fra den jurte, kvægpasserne boede i. En anden gang gik 2 ulve i gang med fårene ved højlys dag.

Den dreng og pige, der drev flokken, hylede og skreg, uden at det rørte ulvene spor. Fårene fløj til alle sider, men i løbet af et par minutter var 5 får ihjelbidt, og 3 havde fået nogle slemme rifter. Fårene flakkede om enkeltvis inde i krattet, og det var et større mas med at få flokken samlet igen. Vi styrtede naturligvis straks ud, og Ove Krebs nåede at få skudt til en af ulvene; men han var for forpuftet til at sigte ordentlig, så den undslap.

Ulvne havde nået at få ædt et af fårene. Resten kørte vi hjem på slæden, så vi havde kød nok i lange tider. Skindene var også brugbare, så katastrofen var jo ikke så stor; men hvis der blot var kommet en almindelig ulvflok på 5-10 stykker, havde det været en fæl historie.

I almindelighed frembyder ulvene ikke megen fare for hestene, men kan dog jage dem en alvorlig forskrækkelse i livet.

En nat vågnede jeg ved at høre en hest komme i vildeste galop. Jeg fór ud af soveposen og prøvede at fange den; men den var fuldstændig vild. Jeg kunne ikke komme den 100 meter nær.

Jeg gik så hen og lavede te og tænkte, hesten ville blive mere rolig. En halv time efter vendte jeg tilbage. - Hesten var væk! - Jeg fandt dens spor og fulgte det. Pludselig kommer der en ulv ud fra buskadset, ikke 25 alen (15½ m) fra mig. Den rystede sig, så vandet sprøjtede fra pelsen. Sikken et skud, om man havde taget bøs-sen med.

Jeg fulgte hestens spor lige til floden. 'Åh, den er rendt hjem,' tænkte jeg.

Senere kom Krebs over og fortalte at hesten "Sophus" savnedes. Næste morgen fandt jeg "Sophus" s kadaver et stykke nede ad floden. Det var mystisk; men formentlig er forklaringen den, at ulven har forskrækket hesten og jaget den ud i floden. Her er den så blevet ramt af et stort isstykke. Der kan være voldsom fart på sådan en blok, når den drives frem af strømmen.

Dagen før den druknede, bød man os 45 mexikanske dollars for "Sophus".

*Så ryger man sin pibe
og kikker lidt på stjernerne ...*

Om foråret var ulveplagen forbi. Flokken delte sig. Ulvene parrede sig og søgte op i bjergene for kun at vise sig enkeltvis en gang imellem om sommeren. Og så er de ikke så glubske på husdyrene, da der er tilstrækkelig føde i skovene af rålam, hareyngel og hønsefugleyngel. Vi og mongolerne drog et lettelsens suk.

Mongolerne er meget bange for ulve, men jeg har ikke hørt, at de har angrebet mennesker med mindre det har været små børn eller fulde folk, der har ligget og sovet i sneen efter en salig "sakan-tsur" (nytårs) kæfert.

Hvordan man laver en strykninpille

Læseren, der hører om disse ulve, vil muligvis synes, at det var mærkeligt, at jeg som jæger ikke gik ud og skød sådan noget rovtøj og sendte en hel mængde ulveskind hjem. Men det at komme en ulv på skud, viste sig i praksis at være meget vanskeligt. Jeg gik såmænd dårligt uden for døren uden at have kanonen med, men havde aldrig held til at komme ulve på nærmere hold end 300 meter. De så altid mig, inden jeg fik kik på dem. En aften, Ove Krebs og jeg sad på vagt ved et kadaver, var dog kun

en undtagelse. Da var der en, som var os så nær, at vi hørte den trave i sneen; men den var inde i noget krat, så vi kunne ikke se den. Det var spændende. Jeg løsnede øreklapperne på min pelshue og forfrøs den ene øreflip. Det blev hele resultatet.

Ved hjælp af strykninpiller kunne vi bedre få ram på ulvene. Det var dog først og fremmest for rævene, vi lagde disse piller ud. De var af eget fabrikat. Det kan måske interessere læserne at få at vide, hvordan det går til at lave en strykninpille. Først samler man harpiks af lærketræer - en bestemt slags harpiks, som er rødlig. Der sidder man lunt foran ovnen og ordner resten. Først skal harpiksen tygges så længe, at det bliver plastisk og terpentinsmagen går af det - det er noget, der renses tænderne og giver kraftige kæbemuskler.

Af harpikset danner man så halvkugler, som sættes sammen 2 og 2 og fyldes med stryknin. Halvkuglerne smeltes sammen ved at man fører et varmt jern langs kanten. Disse piller skal nu rulles i smeltet smør og ristet mel og lægges så ud i kulden for at tabe al "menneskefærd". Når man lægger dem ud til dyrene, anbringer man først en håndfuld mel, ristet i smør, og dernæst pillen oven i. Det ristede mel har en stærk lugt, som især lokker rævene.

Til hver pille brugte vi $\frac{1}{5}$ gram gift. Det er nok til at dræbe selv en ulv, inden den er kommet 100 skridt bort fra det sted, hvor den har ædt pillen.

Strykninpillerne var gode nok; men dog kunne denne jagt give ærgrelser. En gang fandt en mongol mine udlægningssteder. Jeg havde lagt hele 6 piller ud. De 5 puttede han i lommen. Den sjette var forsvundet i en rævs mave; men ræven tog han også med sig.

På jagtexpedition i bjergene

Før jeg kom til Bulguntal, havde jeg rigtig drømt om at gå på jagt efter storvildt og nedlægge masser af zobel, ulv og bjørn, vildsvin og maralhjorte. Disse drømme gik dog ikke i opfyldelse. Der skulle dygtigere folk til den jagt; men skydelysten fik jeg da tilfredsstillet. Der var vildt nok på Zobel-sletten.

Jeg tænkte tit på mine jagtvivige bekendte i Danmark. Jeg kunne have undt dem et ferieophold derude et halvt års tid. Der var noget at skyde efter. Ved floderne vrimlede det med svanegæs, rustænder, krikænder, gråænder og mange andre. En bekkasinjæger kunne i løbet af en time bruge 100 patroner. I birkemoserne var der fuldt af snepper, ryper og urfugle. På steppen var der agerhøns og steppehøns. Krebs skød på en dag en steppehane på 35 pund; det var ikke nogen helt almindelig spyflue.

Der var så overdådig meget at skyde af, at vi ofte blev helt kede af at spise fuglevildt, skønt vi naturligvis kun holdt os til det lækreste og tilberedte det på så mange forskellige måder som muligt.

Om vinteren tog jeg og en mongoljæger undertiden ud på længere jagtexpeditioner efter større vildt i bjergene.

I reglen blev vi ude 3-4 dage. Sådanne dage var der ikke tale om, at min hud så anden fugtighed end den istap, der altid hængte ved næsen, når man vågnede om morgenen.

Istappen fjernede man, inden den fik tid til at smelte, når bålet blev tændt.

Jeg må hellere fortælle, hvordan en sådan jagttur går for sig. Man sadler sin hest. Sadelposerne indeholder ammunition, en plade te og lidt mel ristet i smør, samt lidt byggryn. Så rider man op i bjergene. Hestene klatrer som gedebukke.

Kineseren Ping & mongolen Damdren-
gersung med et ulve og et ræveskind

På bestemmelsesstedet binder man en trinoke (hesteparkering), det vil sige en læderrem, om hestens forben og ene bagben og leder den løbe. Hesten må selv sørge for foderet. Mongolhestene er som sagt de nøjsomste og mest energiske dyr, jeg har hørt tale om.

På en sådan tur får de kun det visne græs, de kan finde på solsidens af bjerget, og i stedet for vand må de æde sne. Og dog præsterer de let en dagsrejse på 60 km dag efter dag. Om sommeren, når dagene er længere, kan man rejse indtil 100 km om dagen, og en enkelt dag endogså der over.

Under åben himmel i 20 graders kulde

Når hestene er sluppet løs, finder man et passende sted at holde rast. Sneen skræbes bort, man tænder bål, drikker te med ristet mel i og hviler så ud til 2 timer før solnedgang. Så klatrer man til vejrs på en bjergkam og venter på vildtet.

Ulve og ræve holder ved den tid til på nordsiden af bjergene, og rådyrene kommer frem fra deres skjul og græsser på sydsiden [Red: På grund af fugten vokser der kun skov på nordsiden af bjergene, mens sydsiden er bar og tom, bortset fra græs]. Man har bare at vente til noget kommer på skudhold; thi at liste sig til noget er ganske umuligt. Bare holde sig rolig, ikke en lyd!

Det er spændende, når man ser en flok rådyr græsse 500 meter fra én, og man gerne vil have dem ind på 200 meter, inden man forsøger ...

Når solen er gået ned, drager man tilbage til sit bål og fyrer op til natten. Har man fået "kød", holder man festmåltid, ellers nøjes man med te, eventuelt grød.

Så ryger man sin pipe og kikker lidt på stjernerne, funderer lidt

over livets tilskikkelser og så videre. Omsider banker man piben ud, gør bålet klar til natten, ruller soveposen ud på pelsen, kravler ned og spinder så lystigt hele den lange nat. 20°C-30°C kulde generer ikke noget videre.

[Red: Det skyldes at klimaet er utroligt tørt, var det vådt som i Danmark ville være ganske ubehageligt. Mongoler, som besøger Danmark om vinteren fryser slemt].

En gang imellem må man dog ud og pille lidt ved bålet, når det dør hen. Man skal nok mærke, når man bliver kold i nakken.

Nå, morgenen gryr og isen pilles af skæget. Ved solopgang er man igen spændt ventende på sin post. To timer efter solopgang er der ikke mere at gøre, så ned til bålet, kasserollen over og teen i kog.

Jeg spiste altid en portion byg-vandgrød bagefter; men en rigtig mongol kender ikke den ret, kun te med ristet mel i atter og atter og så en dyreskanke, - når han har nogen. Efter måltidet fanger man sin hest og rider til andre jagtegne eller hjemad med byttet - alt efter som resultatet nu har været.

En farlig situation under jagten

Mongolhestene klatrer som nævnt med en adræthed og sikkerhed som gedebukke op og ned ad de stejle bjerge. Den eneste vanskelighed der møder en på rejser og jagtture er snestorme. Undertiden kan det dog også knibe med at komme over floderne. Navnlig i forårstiden, når der er isgang.

Dr. Krebs og jeg havde en gang været en tur oppe i bjergene for at gå på jagt Skærtorsdag og Langfredag og havde længe redet langs med floden Iga for at finde et passende vadested eller et sted, hvor vi kunne komme over på isen. Endelig fandt vi et sted et

stykke oppe ad floden, hvor vi mente, at vi kunne gå over isen. Af sikkerhedshensyn stod vi af og trak hestene, thi vi var klar over, at isen nok kunne bære os. Vi var omtrent kommet over, da Krebs, som gik forrest, mærkede at isen begyndte at give sig. Med det samme brast isen under hestene.

Det var en grim situation. Hestene kunne ikke bunde. Vi kunne ikke trække dem op. Desuden var strømmen så stærk, at hestene var ved at drive ind under isen. Vi måtte slå isen i stykker helt ind til land for at få dyrene op; men det gik! (se forsiden).

Ellers var vi ikke ude for alvorlige jagtuheld. Jeg havde dog et mærkeligt uheld med min bøsse en gang. Det var en aften, da jeg havde taget skyderen med ud i haven for at skyde nogle skader og ravne, som ikke ville lade kyllingerne være. Så kom der 5 gæs flyvende over floden. Ove Krebs stod ved siden af mig og sagde:

"Prøv dem!"

Jeg regnede med, at de var for langt borte; men ville dog forsøge med det bagerste løb. Der må imidlertid have været noget galt ved hanen. For sjovs skyld ville jeg så tage det andet løb, og det virkede. Jeg fik en gås; men ikke den jeg havde sigtet på. Desuden undrede jeg mig noget over det vældige tilbageslag, bøssen gav.

Da jeg fik fat i gåsen, viste det sig, at den var kugleskudt. Da jeg så bøssen efter, viste det sig også, at ikke alene det forreste løb, som jeg regnede med, men både det bagerste og kugleløbet, var gået på én gang. Hvordan det er gået til, aner jeg ikke. Jeg skilte låsen ad med det samme, og den fejlede ikke noget.

Men jeg havde godt ondt i skulderen den næste dag. Huden på kæbebenet havde jeg fået læderet lidt.

Laksefangst i Titjang

Jagtudbyttet kunne være højest forskelligt, når vi var ude efter det større vildt, men jeg klarede den dog stolt selv i den periode, hvor jeg lå i telt ude på marken og kun havde et par morgen- og aftentimer til at skaffe den fornødne proviant til kolonien.

En dag indbragte de 2 timers morgengerning 4 store svanegæs på i alt 23 kg, mens de 2 aftentimers jagt gav en gevaldig stor råbuk. Det er også den største portion kødmad, jeg har taget alene på en enkelt dag. Når dertil kommer, at jeg fangede en velvoksen laks i middagspausen, synes jeg med føje at kunne sige, at det var en indbringende dag.

I det tidlige forår, så snart urhanen og tjuren begyndte at skogre ovre i skovene og vandstjærten for alvor satte i med sit skingrende fløjt, gik vi straks i gang med laksefangsten. Nogle russiske arbejdere, som hjalp os det første par år, havde lært mig kunsten. Jeg fangede agnfisk i en sidegren af Titjang og fiskede i hovedstrømmen. Det var efterhånden ikke så få lækre laks og lakseørreder, jeg halede op. Den største, jeg har taget, var på 15 kg. Gennemsnittet var vel 4-5 kg. En enkelt dag fangede jeg 6 fisk på en samlet vægt af 47 kg. Det kan man kalde laks. ☺

(fortsættes)

Erik Isager

Næste gang, del 7 ud af 10 dele: Et møde med Ossendowskys mordere; Over de kolde bjerge; I snestorm på sletten; Hr. Larsson. Kilde: Aftenbladet, 27. juli 1930, side 6-7 (København).

Farvers betydning for mongolerne

Farverne havde i gamle dage hver sin betydning for mongolerne. Nogle af disse ideer lever videre i nutiden:

HVID:

Solens lys er hvidt, derfor markerer farven hvid begyndelse og er årsagen til al ting. For eksempel kaldes årets første måned "Den hvide Måned" (Tsagaan sar). Hvid står for renhed, ærlighed, sandhed, venlighed og hellighed.

SORT:

Sort symboliserer det modsatte af hvid: uheld, ulykker, trusler og forræderi. Den sorte farve bliver ofte forbundet med ensomhed og fattigdom.

BLÅ:

Blå er himlens farve. Mongoliet er en verden, hvor en blå himmel og en grøn jord danner hele miljøet. Blå symboliserer evighed, visdom, pålidelighed og trofasthed.

Mongolerne kaldte deres første stat, som blev grundlagt i 1200-tallet, for "Det Blå Land" og sig selv for "Det Blå Folk". Altan Khan grundlagde "Den Blå By" (Hohhot) på 1500-tallet. Midterfeltet i det mongolske flag er blåt.

RØD:

Rød er glædens farve og symboliserer lykke, sejr over fjenden og gæstfrihed. I folkekunsten symboliserer rød alt som er ophøjet, stolt og smukt. I gamle dage bar mongolske piger røde bånd om hovedet som tegn på deres uskyld og ungdom. To felter i det mongolske flag er røde.

GUL:

Gylden gul, farven af guld, er en af de mest respekterede farver i Mongoliet. Regeringens vigtigste dokumenter blev skrevet på gult papir eller gul silke for at vise dokumentets betydningsfuldhed. Farven gul blev af folk betragtet som guldets farve. Ordet for guld, "altan", blev ofte tilføjet begreber som "det indfødte land" og "de uendelige stepper".

Mongolerne har mest brugt farverne blå, rød, gul, grøn og hvid til at male deres ting med. Vinduer, døre og søjler i bygninger var gerne røde, loftbjælker blå og grønne, mens loftet selv var gyldenbrunt eller grønt. Husholdningsredskaber var gerne røde med gyldne mønstre på. Med hensyn til dragter, dell, er de mest populære farver: hvid, blå, rød og grøn. ☺

Ts. Nansalma

Kilde for begge sider: Glimse at Mongol Culture (1997). På dansk ved Rolf Gilberg.

Den stærkeste blandt nomader overlever

Den mongolske nomadehyrdes liv har kun ændret sig lidt gennem århundrederne. I et land med hurtige forandringer har nomadernes flytten rundt med deres telte på den umådelige steppe og deres omsorg for husdyrene været en af de få stabiliserende faktorer.

På en tur ud på landet, jeg foretog fornyligt, var det eneste, der mindede mig om, at vi befandt os i 1998 og ikke i 1398, synet af klistermærker for » Terminator« og reklamekasketter, der hang i næsten hver eneste af de gerer, jeg besøgte.

Men efter at have talt med nogle hyrder stod det mig helt klart, at tilværelsen havde ændret sig langt mere end den blotte tilsynkomst af Arnold Schwarzenegger og Michael Jackson. Siden nationens politiske transformation fra en centraliseret planøkonomi til markedsøkonomi i 1990 har hyr-

dernes liv - alt efter hvem du taler med - undergået en betydelig forbedring.

»Afkollektiviseringen af dyrene har givet mig og min familie langt mere velstand end den vi var vant til under socialismen«, sagde en hyrde i Ovorkhangai Aimag. *»For 10 år siden havde vi kun råd til de basale fornødenheder, nu kan vi købe flere varer, tøj og mad.«*

Efter en lang dag, hvor dyrene var kommet hjem fra græsgangene, inspicerede hyrden sine dyr og talte op, at han ejede 30 yakokser, 120 geder og får og 20 heste. Han sagde, at hans familie er i stand til at sælge 3 får om måneden til en pris på henved 20.000 tugrik pr. stk. og 2 yakokser om året til 100.000 tugrik pr. stk. (1 US dollar = 840 tugrik).

Han tjener også penge på at sælge mælk. Han antydede, at hans månedsindtægt i gennemsnit

ligger på næsten \$100. Det kan selvfølgelig kun lade sig gøre, fordi den nuværende regering tillader denne hyrde at avle og sælge så mange dyr.

I den socialistiske periode blev samtlige hyrder tildelt et vist antal dyr. Overskydende dyr blev taget af handelsmænd og solgt på lokale markeder. En opdrætter kunne avle 1.000 geder eller én ged, og han ville stadig få udbetalt en månedsløn på 30 tugrik (tal fra sidst i 1980'erne). Visse underhandlere fandt dog sted.

»Visse familier ville ikke nøjes med få dyr. De kunne så sælge af deres besætning på det sorte marked. Vi kunne sommetider få 300 tugrik for et får«, bemærkede hyrden med et skævt smil.

Under det tidligere system måtte en familie have 6 heste, 12 yakokser og 50 geder og får. Da systemet skiftede i 1990, blev

samtligte dyr inddraget og igen fordelt. Hver familie modtog omkring 50 dyr. Nogle modtog flere, hvis de havde store familier.

Derefter var det hver mand for sig selv. Opdrættere med succes så deres flokke blive større og lømmerne med. Derimod blev andre ramt af systemet. Deres husdyrbestand blev mindre af en eller anden grund (sygdom, dårligt vejr, mangelfuld fåreavl), og de sank ned i fattigdom. Manglen på et socialt sikkerhedsnet har fastholdt uheldige avlere i fattigdom.

En af afkollektiviseringens andre skyggesider er den tunge miljøbelastning, der er lagt på steppen grundet de større husdyrflokk. Tallet for husdyr i Mongoliet, som for tiden ligger på over 30 millioner, er fordoblet i dette tiår. Den hurtige vækst har gjort miljøfolk bekymrede for overgræsning og ørkenspredning.

»Mongoliet er ikke i stand til at føde 30 millioner husdyr. Landet vil blive omdannet til en gigantisk støvskål, medmindre antallet bliver reduceret«, sagde en udenlandsk forsker.

Hyrderne er faktisk begyndt at blive opmærksom på problemet.

»Det er blevet meget sværere at finde egnede græsningsarealer. Græsset får simpelthen ikke en chance for at gro«, sagde hyrden fra Ovorkhangai.

Med et klart blik for fordele og ulemper står den mongolske regering nu over for den svære opgave det er at fastlægge retningslinjerne for fremtidens mongolske husdyravler.

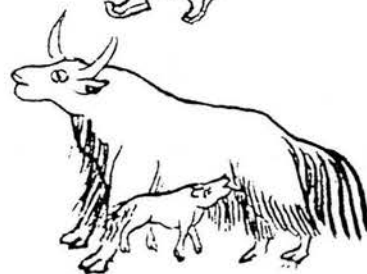
I øjeblikket vurderer man undersøgelser om overgræsning og ørkenspredning, og miljørapporter diskuteres i meget begrænset omfang. Og mens det foregår, fortsætter hyrderne med at avle på deres dyr - ind i det næste århundrede.

10 millioner nye dyr ved årets slutning

Ifølge det nationale statistiske kontor vil der være avlet 10 mio. unge dyr i Mongoliet ved årets slutning. Indtil den 1. juli 1998 havde 9,4 millioner dyr født i år. 94,5% af de nye dyr har overlevet. Fødselsraten er forøget med 660.000 dyr i forhold til samme periode sidste år. 63,4% af hopperne og 55,6% af kørerne mangler endnu at føde i år. ☺

Michael Kohn

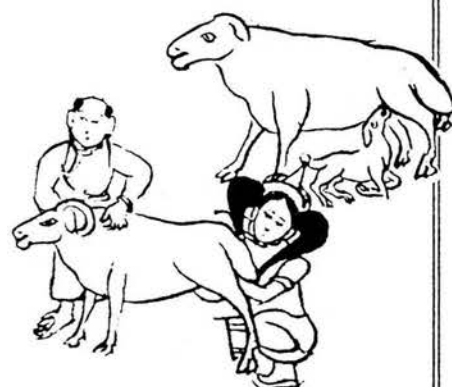
Kilde: The Mongol Messenger, 24(362), 17. juni 1998.
På dansk ved Jan Koed.

THE MILK BY B. AVARZAD

20 MONGOLIA
МОНГОЛ ШУУДИАН

Airag gæret hoppemælk

Om sommeren går husdyrene på græs og spiser sig fede. I hyrdernes ger finder man store beholdere, ofte en skindpose (*khokhuur*) med gæret hoppemælk, *airag*. Denne drik er den daglige føde for alle om sommeren, især ved festlige lejligheder. Den, som laver god *airag*, bliver kendt viden om.

Ved Naadam sprinkles den vindende hest med *airag* og den bryder, der vinder, får en kop *airag*. Det er ikke tilfældigt, at *airag* har så stor betydning for mongolerne. Man har længe kendt til de medicinske fordele i den gærede hoppemælk. Den giver styrke og glæde. Den ødelægger sygdomsfremkaldende mikrober i indvoldene og hjælper til at forbedre den levende krops stofskifte. Derfor indgår *airag* i dag som en del af mange medicinske kure.

Det vil selvfølgelig være forkert at påstå, at *airag* kun drikkes af medicinske årsager. Folk kan simpelthen godt lide drikken. Den indeholder nogle få procent alkohol, som man næppe bliver fuld af. Hvis det er det man ønsker, skal *airagen* destilleres til *arkhi*, som er en helt klar væske med 30%-40% alkohol i, en slags vodka. ☺

N. Dagiimaa

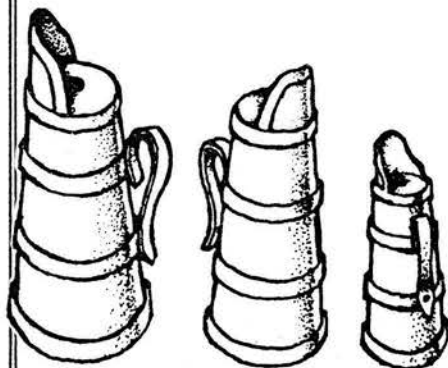
Hyrdeproblemer

(1) En gammel hyrde foreslår en gruppe drenge at ride omkap. Han slutter med at sige:

"Vinderen vil være den som først sprænger målstregbåndet, men hvis hest er den sidste til at gøre det."

Hvordan skal man vinde?

(2) Hvordan deler man 10 liter mælk i 2 lige store portioner, når man kun har 3 beholdere, som hver kan rumme henholdsvis 10 liter, 7 liter og 3 liter hver?

Befolkningen i Mongoliet

Mongoliets befolkning tæller 2,3 millioner mennesker fordelt på et kæmpe areal, som gør landet til et af de tyndest befolkede lande i verden med 1½ person pr km². Som i alle andre normale befolkninger er der stort set lige mange mænd og kvinder. Halvdelen af befolkningen bor på landet, og af den anden halvdel bor 600.000 i hovedstaden Ulaanbaatar.

85% af befolkningen udgøres af mongoler, 7% er tyrkisk talende folk (især Kazakh), 4½% er tungusisk talende (for eksempel Tsantaan) og 3½% tilhører andre grupper (for eksempel russere og kinesere).

Af de 85% mongoler, er de 75% khalkha-mongoler, mens resten er fordelt på mindre mongolske grupper: Durved, Buriat, Barga, Uzemchin, Darkhad, Zakhchin, Bayad, Myangad, Dariganga, Oold, Torguud, Kharchin, Tsakhar, Khoton.

4 millioner mongoler lever uden for Mongoliet. De fleste i Kina i provinserne Indre Mongoli, Xinjiang og Qinghai. En del mongoler lever i Rusland og mindre grupper i Europa og USA.

Udbredelse

På kortet på modsatte side vises foroven en række tegninger af folkedragter. Fra venstre er de:

(a) khalka mand, (b) khalka kvinde, (c) derbet kvinde, (d) dariganga kvinde, (e) bayad kvinde, (f) buriat mand, (g) kazak kvinde.

Nederst på skemaet vises forklaring på de forskellige skraveringer, der angiver folkeslagenes udbredelse:

(1) Khalkha; (2) Khotgoid *; (3) Darkhad; (4) Eljgin; (5) Sar-

tuul *; (6) Dariganga *; (7) Uzemchin (østmongoler); (8) Kazakh; (9) Uriankhai (Altai folk); (10) Khoton (mongolificeret tyrkisk gruppe); (11) Buriater; (12) Barga (østmongoler); (13) Derbet #; (14) Zakhchin #; (15) Torguud #; (16) Bayad #; (17) Khoshuud #; (18) Myangad #; (19) Oold #; (20) Uriankhai (Tsaatan).

* = gamle folkeslag fra Centralasien, ofte håndværkere, slæbt til Mongoliet af Chinggis Khan.

= Ørit mongoler = vestmongoler.

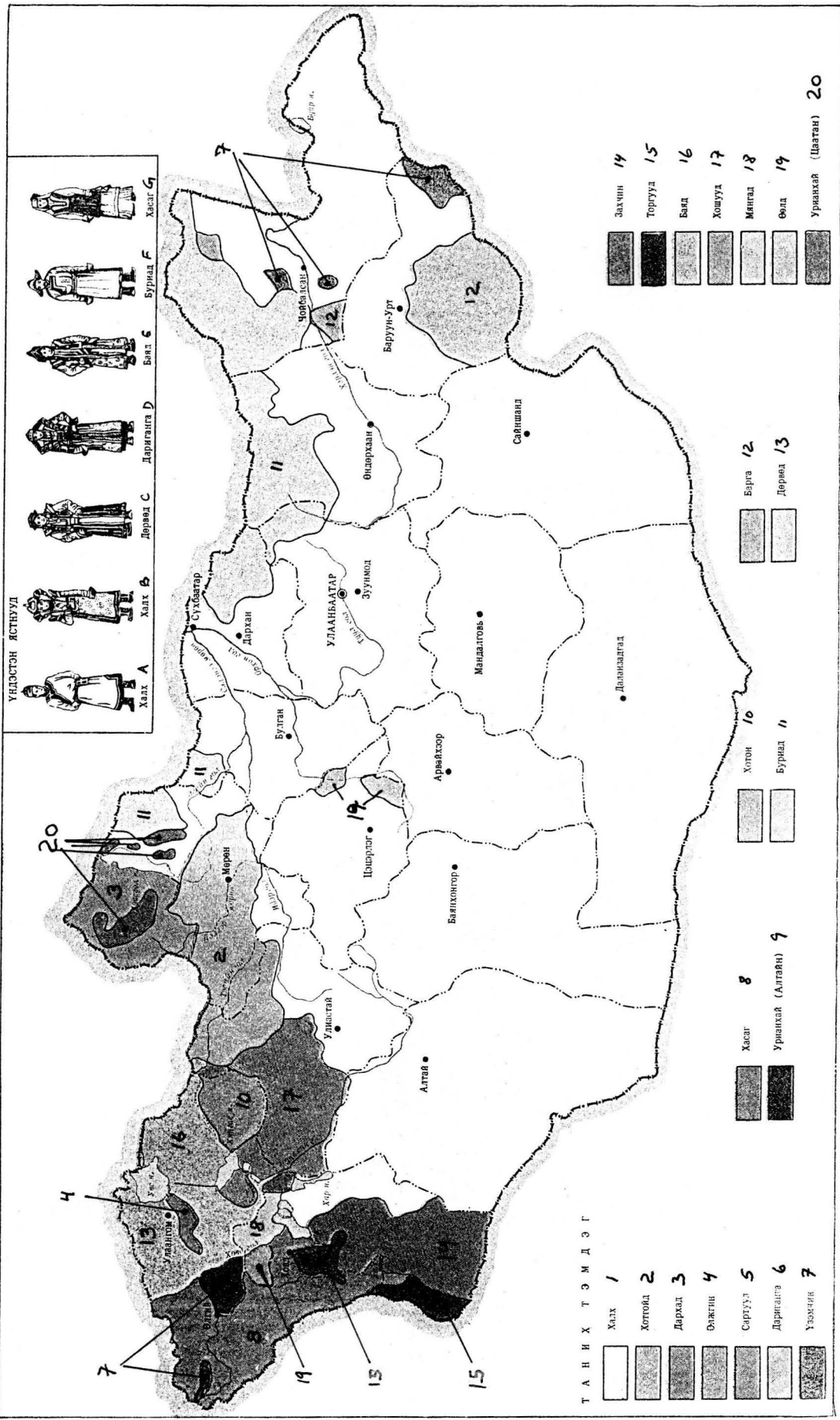
Gamle mongolske mål

Længde

Li	0,032 centimeter
Pun	0,32 centimeter
Yamkh	3,2 centimeter
Tokhoi	32 centimeter
Ald	160 centimeter
Khos ald	320 centimeter
Khuv	576 centimeter
Gazar	56700 centimeter

Vægt

Pun	0,375 gram
Tsen	3,75 gram
Lan	37,5 gram
Jin	600 gram

Aligermaas Eventyr

En ny dansk-svensk børnefilm får premiere 6. november 1998 i Palads biografene. Medlemmerne af Dansk Mongolsk Selskab har allerede fået et brev med indbydelse til en særlig forevisning, lørdag, 7. november 1998. Her er nogle oplysninger om filmen. Se også denne Gers bagside.

Handlingsreferat

9-årige Aligermaa lever et traditionelt liv på de mongolske stepper med sine mange søskende og forældre, der er hestehyrder. Skoleåret på kostskolen i den lille provinsby er slut og sommeren tegner til at blive som sædvanlig, med hårdt arbejde at passe dyrene. Aligermaas højeste forhåbninger går på en gang at få lov til at ride på den prikkede vilde hest.

Men i år bliver ikke som forventet. Det bliver ganske vist ikke til noget med den prikkede hest, men til gengæld bestemmer hendes forældre, at hun for første gang skal have lov til at deltage i Naadam, den årlige nationale fest i Mongoliet. Her kæmpes i de 3 nationale sportsgrene: bueskydning, brydning og hestevæddeløb for børn. Det længste af løbene er over 30 km langt.

Men ikke nok med det, Aligermaas skal også forlade sin familie for at blive trænet af én af Mongoliets berømteste hestetrænere. Han hedder Sodnom.

Aligermaa er både spændt og stolt, da hun drager afsted til Sodnoms Ger-telt. Hun elsker og ser frem til vindens susen i håret og de dundrende hestehove under

sig. Men først venter den lange intensive træning med hestene, og ikke mindst at lære sig hestens sprog, som Sodnom siger. Da endelig det første træningsløb er ovre, og den dag nærmer sig, hvor Sodnom bestemmer hvilke heste, de enkelte børn skal ride på, tør Aligermaa kun i sine vildeste fantasier drømme om den hest, hun får tildelt. Men drømmen bliver virkelighed, da Sodnom vælger hende til at ride på den hvide hingst.

Det er den lykkeligste dag i hendes liv. Men lykken er kun kort. En stormfuld nat angribes og såres Aligermaas hvide hingst alvorligt. Mod forventning når den ganske vist at blive klar til Naadam, men hun må love, ikke at presse den for hårdt under løbet og derved skade den.

Løbet går strygende. Hun rider som i en drøm og ænser kun vinden og de dunkende hove - indtil

det er for sent og alle de andre overhaler den udmattede hingst.

Sodnom er vred og Aligermaa er knust, ikke mindst da Sodnom bestemmer, at hun alligevel ikke skal ride det andet løb. Der er lidt trøst at hente hos mor, der fortæller Aligermaa om, hvordan hun selv som ung var lige så vild som Aligermaa. Siden lærte moren at tæmme sit temperament og ride for glædens skyld.

Aligermaa får lov at ride i Naadams allersidste løb. Nu rider hun kun for at glemme og for at have det sjovt. Hun kommer i mål som nr. 4 ud af de mange hundrede ryttere, der deltager i løbet. Aligermaa er lykkelig. Hendes far og mor er stolte. Selv Sodnom smiler.

Sammen med familien vender Aligermaa hjem. Men Sodnom har sagt, at hun godt må ride en af hans heste ved Naadam til næste år. ☺

Mine to mongolske dokumenter Filmens produktionsleder drømmer sig tilbage til de mongolske stepper

På min væg hænger to dokumenter, som jeg ikke tror andre har. Det ene er en underskrevet kontrakt mellem en mongolsk hestehyrde og mig som produktionsleder for filmholdet. Det er vores tolk og mongolske alter ego Gansukh, der mente, at vi skulle have en kontrakt med faderen til vores 9-årige hovedperson, Aligermaa. Jeg husker ikke præcis, hvad der står i kontrakten. Den er nemlig skrevet med kyrilliske bogstaver, som endnu benyttes i Mongoliet. Et af de mange levn fra den langvarig russiske kammeratlige "besættelse" af Mongoliet. Jeg synes, at det er både hyggeligt og noget surrealistisk at have den hængende - og måske var den også ganske nyttig, selvom jeg ikke er sikker på, at Aligermaas far helt var klar over, hvad han skrev under på i sin ger en kold dag i april 1997. På det tidspunkt var der jo endnu over 3 måneder til Naadam, Mongoliets nationaldag, og de store op til 30 km lange hestevæddeløb for børn.

Men jeg ved, at det vigtigste punkt i den kontrakt omhandler et løfte om, at hans datter, og eneste mulige Naadam-rytter, skulle trænes af og ride 3 af Sodnoms heste ved Naadam, senere blev genstand for en del diskussion. Sodnom er en af Mongoliets berømteste hestetrænere. Jeg tror, at det var en ære for Aligermaas far, at få sin datter trænet af Sodnom. Men det var en alvorlig sag at mangle hende til pasning sine egne heste. Han - undskyld udtrykket - slog sig noget i tøjret, da Naadam nærmede sig. Så måske har kontrakten været brugt til alvorligere ting end at hænge på min væg og minde mig

om 2 utrolige måneder på de mongolske stepper, 1000-vis af kilometer væk og nogle 100 år tilbage i tiden.

Men tolken Gansukh klarede ærterne, som så meget andet han også klarede, blev bedt om at klare, blev tryglet om at klare, blev beordret til at klare eller ikke klarede - for så alligevel at få ordnet det ordnet på mystisk vis.

For Gansukh var *personen*. I Mongoliet entreer man nemlig ikke bare med forskellige personer og firmaer ud fra en professional og faglig vurdering. Nej, man finder én person og så organiserer han resten, så hold, tilladelser, område, hovedperson - alt findes gennem hans familie og hans kontakter. Vi var på godt gammelt dansk altså fuldstændig i lommen på Gansukh. Heldigvis var det en god, varm og fyldig lomme: Gansukh var utrolig. Men der er altså langt fra en mongolsk ad hoc tankegang til den strømlinede, overplanlagte, vestlige produktionslederehjerne.

Jeg tror nok, at Gansukh forstod - eller i hvert fald endte med at forstå - at filmoptagelse kræver planlægning ud i det absurde, helgarderinger ud i det groteske og sikkerhed ud i det overdrevne - jeg er bare ikke sikker.

Men jeg er helt sikker på, at vi lærte, at en hestetræner ikke kan planlægge, hvornår han står op næste dag og henter hestene eller hvilken hest Aligermaa skal ride på til Naadam om 3 uger eller hvor starten til det første løb skal finde sted - tror jeg nok. Alt det afhænger nemlig af en konkret vurdering på rette tid og sted. Det er den vurdering, der adskiller den

gode hestetræner fra den mindre gode.

Det er bare så frygtelig kedeligt at komme hjem med 20 timers film, hvor de medvirkende er filmet bagfra af et halse4nde filmhold, fordi den konkrete vurdering på rette tid og sted efterlader filmholdet med 2 minutter til at få opladet batterier på solcelleopladeren, ladet filmkassetter, smidt kameraet på stativ, koblet lyden på, spist morgenmad og pakket den russiske jeep.

Dén uløselige konflikt fik vi aldrig løst, men vi fortsatte med at forsøge. Det gav en kulturel samarbejdsurve, der startede ved de overbærende smil, fortsatte hen over de opgivende suk og forsøgene på at forklare os, at vi blot måtte vente, for at ende med "*No problem, Mikael, I will take care of it*". Det er nemlig den eneste måde at pacificere en langsomt opfattende vesterlænding på. Der blev jo så ikke "*taked care*" før på rette tid og sted. Det lærte mit programmerede nervesystem aldrig rigtig at leve med - jeg lægger jo min professionelle stolthed ligefrem proportionalt med min evne til i god tid at eliminere forudsatte forhindringer. Men jeg må desværre indrømme det; Gansukh klarede det jo altid, den skiderik. Jeg ved bare ikke rigtig hvordan. Der var et net af kommunikation, jeg aldrig lærte at gennemskue.

Tag nu bare den måde, hvorpå vi fandt frem til Sodnom, der i filmen træner vores pige Aligermaa. Vi hørte om ham en af de første dage i hovedstaden Ulaanbaatar fra én Gansukh ikke kendte. Instruktøren Andra Lasmanis og jeg snakkede om, at vi gerne ville have

ham involveret i filmen, men belært af researchrejsens problemer med at sammenblende forskellige kontakter og familier blev vi enige om, at droppe ideen, og lade Gansukh ordne alt. Tre dage senere ude på de mongolske stepper skulle vi for Gud ved hvilken gang - og efter 4 timers arbejde med at grave vores jeep fri af de opblødte hjulspor - lige ind og besøge en familie, der modtog os med den sædvanlige gæstfrihed, inklusiv den obligatoriske mælketete med salt i. Men det var først dagen efter, vi fik at vide, at det var Sodnom, vi havde besøgt! Så fik vi ellers travlt med at involvere ham i filmen - og Gansukh fik lejlighed til at smile sit indforståede smil.

Dette illustrerer nok ganske godt den vigtigste lærdom, jeg synes, at man kan uddrage af at rejse og arbejde i fremmed kulturer: ydmyghed. Jo, jeg ved da noget om Mongoliet - men jeg ved først og fremmest, hvor lidt jeg ved. Det blev klarere og klarere, jo længere vi var der.

Når jeg sad i ger'en og stirrede ind i flammerne fra jernovns brændende, tørrede hestelorte, var jeg tilbage i forrige århundrede - men næste dag tog vi over til naboen, der havde en parabolantenne stående ude foran sin ger. Og når jeg romantisk drømmende fulgte de imponerende hesteflokke og ekvilibristiske ryttere på de uendelige steppers tidløse vidder blev mine Chinggis Khan associationer brutalt overdøvet af den motorcykel Sodnoms kone ofte kom drørende på.

Når jeg forgæves forsøgte at opnå kontakt med de tomme øjne hos ekspedienterne i Stormagasinet (State Department Store) var jeg i de sørgelige rester af den kommunistiske planøkonomi ligegyldighed, men når jeg var til mande

strip og Spice Girl-eftersynk på det hotteste diskotek i Ulaanbaatar eller så lykkehjulet på mongolsk TV var jeg i den spirende kapitalismes kulturløshed - altsammen få kilometer væk fra hestehyrdernes simple bytteøkonomi.

Hvordan mongolerne selv- og verdensopfattelse er i dette kulturelle kaos, skal jeg ikke gøre mig klog på.

Men jeg ved, at jeg har mødt Aligermaa, hendes familie, Sodnom, Gansukh og alle de andre, og er blevet en stor oplevelse rigere. Jeg har fået lov til at se en flig af deres liv og oplevet den spændende og nervepirrende sommer 1997 sammen med vores dejlige 9-årige mongolske hestehyrdepige. Jeg mindes endnu med gåschud vores sidste optagedag - Aligermaas sidste hesteløb.

Resultatet af det havde vi om muligt endnu mindre indflydelse på end det hændelsesforløb, som gik forud. Men den historie vi ville rejse hjem med afgang helt af det.

For selv en dokumentarfilm vil gerne have en "happy end" og jeg bliver fanget ind af håbet og spændingen, hver gang jeg genser "Aligermaas Eventyr", og drømmer mig tilbage til de mongolske stepper.

Så meget, at jeg helt glemmer det andet dokument, jeg har hængende på min væg. Jeg har fået det af vores tonemester. Det er et diplom for i løbet af 7 uger at have tilbragt 3½ uge i en russisk jeep. Der er langt fra Aligermaas ger til Ulaanbaatar og de mongolske vidder er i det hele taget uendelige.

Men hvor er de dog smukke på film. ☺

Mikael Opstrup

Den svenske forbindelse

Af de skandinaviske lande er Sverige det land, der har de stærkeste forbindelser til Mongoliet. Sverige afviklede sine erhvervs- og kulturdage i Ulaanbaatar fra den 7. til 9. september i år.

De to lande oprettede diplomatiske forbindelser i juli 1964, men der var praktisk talt intet samarbejde før 1990, da de politiske spændinger ophørte.

»I de første år havde vore to lande hver sit samfundssystem«, sagde parlamentsmedlem og medlem af den mongolsk-svenske parlamentarikergruppe, D. Dashpuren.

Tilstedeværelsen af repræsentanter for fem prestigefyldte, svenske firmaer anført af Mobicom kastede glans over erhvervsudstillingen. Firmaerne gav udtryk for deres ønske om at samarbejde med Mongoliet for at udvikle landets eksportpotentiale inden for landbrug, mejeri og fødevarerproduktion.

»Sverige er parat og ivrig efter at investere sine penge i det mongolske marked«, sagde den svenske ambassadør i Mongoliet, Kjell Anneling.

Der kan nævnes andre vigtige samarbejdsområder som for eksempel turisme, minedrift og energi. For hvert år der går kommer der stadig flere turister til Mongoliet fra Sverige. Svenske firmaer investerede mere end \$1 mio. i perioden 1995-1997 i foreløbige undersøgelser af minedrift.

Sverige hjælper også til med finansiel støtte. Således giver landet \$2 mio. til UNDP støttede projekter til løsning af fattigdomsproblemer. Det er for eksempel inden for sundhedsområdet og projekter til rensning af vand.

I kølvandet på erhvervsudstillingen fulgte en kulturfestival, der

bød på et seminar om de svensk-mongolske relationer inden for kultur og forskning set i historisk perspektiv. Der blev også budt på en fotoudstilling af svenskerne Lars Tunbjörk og Jens Assur: *»Land ude af sig selv«.*

Den svenske popstjerne, Jakob Hellman, leverede en koncert i selskab med guitaristerne Nicolas Frisk og Per Sunding.

Forelæsninger om historiske emner blev holdt for interesserede forskere i regeringsbygningen. En af talerne nævnte, at svenske missionærer opholdt sig i Mongoliet omkring århundredskiftet. De bibler, der blev udleveret, var indbundet i kraftigt læder, og blev - som taleren bemærkede - brugt af de lokale som støvlesåler.

»Den svenske kulturuge har været en lærerig oplevelse for mange mennesker, og vi forventer det samme resultat af de kommende 'Mongolske dage', der snart skal afholdes i Sverige«, sagde ambassadøren. *»Svenskerne kender ikke ret meget til Mongoliet, men alle svenskere kender den store Chingis Khan.«* ©

D. Narantuya

Kilde: The Mongol Messenger, 38(376), 23. sept. 1998.
På dansk ved Jan Koed.

Aftale om børneby underskrevet

Helmut Kutin, præsidenten for den velgørende organisation »SOS-Kinderdorf-International«, er ankommet til Mongoliet, inviteret af den nationale børnekomité.

Fredag den 24. juli 1998 underskrev hr. Kutin en overenskomst med den mongolske regering om at opføre en børneby i Bayanzurkh-distriktet.

Et område på 6 hektar er blevet stillet til rådighed for projektet, som vil få en kapacitet til at huse indtil 200 børn. Dertil kommer en fodboldbane.

Mongoliets foruroligende antal forældreløse børn er nu nået op på 12.600, hvoraf kun 500 bor i institutioner for børn.

Kilde: The Mongol Messenger, 30(?), 29.7.1998. På dansk ved Jan Koed.

En fattig svigersøn et mongolsk sagn

(1) Der var engang en mægtig Khan, som havde 9 smukke døtre. Da de blev voksne, befalede han dem, at de skulle gifte sig med rige og adelige prinser. De 8 af pigerne adlød deres far og giftede sig som han forlangte. Den sidste datter, som også var den yngste, giftede sig på trods mod sin fars vilje med en ung fattig almindelig hyrde. Khanen blev meget vred, da han opdagede det. Han fratog datteren hendes medgift og smed hende ud af sit palads.

(2) Khanen havde store flokke af husdyr. Blandt hans mange heste var der en fortryllet hest, som hver nat fødte et sølvfarvet føl. En tyv begyndte at stjæle følene i nattens løb. Khanen og hans 8 svigersønner skiftedes så til at holde vagt ved hestene, men hver gang faldt de i søvn og opdagede ikke tyven.

(3) Den yngste svigersøn, den fattige hyrde, meldte sig også frivillig til at holde vagt. Han var vant til det og faldt ikke på noget tidspunkt i søvn i nattens løb. Men der skete ikke noget. Til sidst ved morgengryet, da hoppen fødte sit sølvfarvede føl, så han pludselig en kæmpefugl, Khangarid, komme flyvende. Den slog over føllet, løftede det op og forsvandt op i himlen. Den yngste svigersøn greb straks sin bue og sendte en pil mod fuglen. Men pilen strejfede kun fuglens hale og en af halefjerene faldt til jorden. Den unge hyrde samlede fjeren op og red hjem.

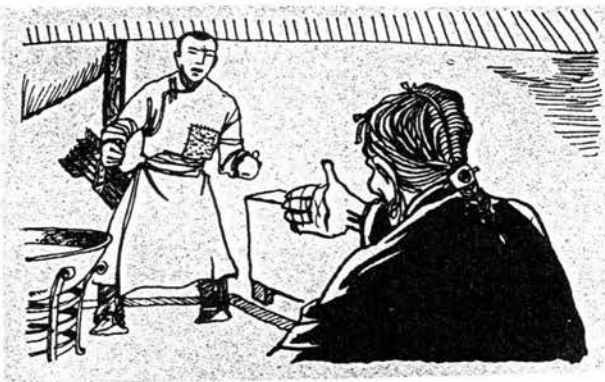

(4) Kort efter planlagde Khanen at hans svigersønner skulle drage ud i verden for at finde de stjalne føl. Han gav de 8 svigersønner hurtige heste og proviant, men den yngste fik kun et udtæret gammelt øg. Den unge mand indså straks, at han ikke kunne nå langt på den hest. Han bad sin kone, Khanens yngste datter, om at opsøge sin far og bede om en bedre hest. Hun viste sin far kæmpefuglens fjer. Hun fortalte alt om Khangarid og om hvordan hendes mand havde forsøgt at få ram på den. Khanen blev meget tilfreds med den unge svigersøn og gav ham også en hurtig hest.

(6) Den unge hyrde skyndte sig straks til det angivne sted. Han gemte sig bag en kæmpe stor sten. Pludselig begyndte den voldsomme vind at blæse og kæmpefuglen dukkede op. Da den så den unge hyrde kastede den sig straks mod ham. Den unge mand nåede med nød og næppe at sigte og sende sin pil afsted. Pilen fløj lige i hjertet på fuglen, som faldt stendød til jorden foran ham. Den unge hyrde fandt straks efter de 99 sølvfarvede føl og gav sig til at drive dem tilbage mod hjemmet.

(5) Mange døgn gik mens Khanens svigersønner ledte efter de forsvundne sølvfarvede føl. Men de fandt ingen spor af dem. Snart blev de 8 svigersønner trætte og udkørte af den lange rejse. De bestemte sig for at drage hjem med uforurettet sag. Kun den yngste valgte at fortsætte eftersøgningen. Han red og red. Pludselig opdagede han en meget stor hvid ger længere fremme på steppen. Han red derhen og gik ind. Den gamle kone, som boede dér, var en god fe. Hun fortalte den unge hyrde, hvor han kunne finde fuglen Khangarid og de stjalne føl.

(7) På vejen tilbage overhalede han de 8 andre svigersønner, som ikke havde så travlt med at komme resultatløse hjem. Da de så alle føllene, blev de jaloux på den unge mands held og bestemte sig for at blive af med ham. Om natten gravede de et stort dybt hul, som de dækkede med et tæppe. Næste morgen fik de lokket den unge fyr til at træde ud på tæppet, og straks faldt han i det dybe hul. De onde mænd forsøgte så at drive føllene sammen for at tage dem hjem. Men forgæves. Føllene forsvandt i alle retninger. Svigersønnerne måtte endnu en gang ride tomhændede hjemefter.

(8) I mange dage sad den unge mand fanget i det dybe hul. Men pludselig en dag står den gode fe ved hullets kant. Hun fletter et langt reb af græs og hjælper den unge hyrde op. Han takker feen, samler alle de bortløbne føl og er igen på vej hjemefter.

(9) Khanen var ude af sig selv af glæde, da han så den længe savnet flok føl. Han belønnede rigt sin yngste svigersøn. Da han hørte om hvor dårligt hans andre svigersønner havde behandlet den yngste, befalede han deres hoveder hugget af. Men den unge svigersøn bad om nåde for de 8, og Khanen ændrede dødsstraffen til noget mildere. Men siden den tid har den yngste svigersøn nydt stor respekt blandt sine medborgere. Og da Khanen døde, overtog den yngste hans plads. ☺

På dansk ved Rolf Gilberg

Kilde: Mongolia, 1887(2)30-31
(Ulaanbaatar: MPR State).
Tegninger af Z. Purevdorj.

Vi naaede Rejsens Maal, Bulguntal — Zobelsetten — otte Maaneder og een Dag efter vor Afrejse fra København. Sletten var henved 8 Kvadratmil stor eller otte Gange saa stor som Amager. Den var paa alle Sider omgivet af skovbevoksede Bjerge, de store, stolte Lærketræer stod helt op til Toppen. Sletten laa ca. 900 Meter over Havets Overflade, og Bjergene naaede 600—1000 Meter op over Sletten.

Ekspeditionens Landmænd var lidt mistroetige, fordi vi laa saa højt oppe, de var bange for, at Agerbruget ikke vilde lykkes her, men efter det første Prøveaar — det undgaar man ikke der, hvor der aldrig har været drevet Landbrug før, og man skal gøre alle Erfaringer selv — fik vi Held baade med Havre, Hvede, Byg, Rug, Sukkerroer, Kartofler og en Masse forskellige Grøntsager, og Udbyttet stod ikke tilbage for det, man kan regne med i Danmark.

Til Boplads valgte vi et Sted, der laa nede ved Floden i Dalens østlige Ende. Det var Igafloeden — Mongolerne kalder den Egin-gol. Ossendowski kalder den i en af sine Bøger »Djævlefloden«, fordi den er meget farlig at passere Foraar og Efteraar. Den stærke Strøm sprænger Isen Gang paa Gang og danner Vaager. Falder man i en saadan Vaage, føres man i et Nu af Strømmen ind under Isen og er redningsløst fortabt. Vi kom til at sande, at Djævlefloden var et meget passende Navn. I Løbet af det Par Aar, jeg var der, mistede vi tre Heste i Vaagerne. En enkelt Hest reddede vi dog, idet den faldt saa heldigt, at dens Hoved blev klemt fast i en Spalte af Isen, og der blev den hængende, saa Strømmen ikke kunde føre den under. Hvis vi ikke hurtigt havde opdaget det, var den naturligvis frosset ihjel, eller den var blevet kvalt, men nu lykkedes det os, om end med Besvær, at hale den op paa det tørre. Den blev gnedet godt af med Sække og rørt nogle Omgange i Gaarden. Da den saa havde tilbragt en Nat som Gæst i Køkkenet inde ved den store russiske Lerovn, vi havde bygget der, var den helt kry igen.

Vi valgte Stedet, fordi det laa udmærket ned til Floden, og desuden var der saa meget igen af Russernes Blokhuse, at vi hurtigt kunde gøre dem beboelige. Der laa ogsaa en Del tørre Træstammer rundt om paa Farmen, saa vi havde det fornødne Tømmer ved Haanden.

Den 18. Marts 1923 startede Krebs-Ekspeditionen, der bestod af fire Mand: Lederen Læge C. J. Krebs, Tage Birck, Henning Haslund-Christensen (kaldet »Kidi«) og Kai Borgstrøm, fra København med det fjerne Mongoli som Maal. Ekspeditionens Formaal var at tage Land i Urianhaj i Mongoliet og prøve paa at oparbejde et Agerbrug der og i øvrigt udnytte Landets Muligheder efter Evne. — Den muntre Kai Borgstrøm, der i alt tilbragte tre Aar paa Zobelsetten, hvor Ekspeditionen slog sig ned, fortæller her om det daglige Liv paa Nybyggerfarmen.

DAGLIGT LIV PAA EN NYBYGGERFARM I MONGOLIET

Det vigtigste var at faa bygget et Magasin til vort Værktøj og Maskinerne, som vi havde bragt med fra Danmark, og til vore Varer, som dels var taget med hjemmefra, dels udleveret os af et amerikansk Skindfirma i Urga, som vi til Gengæld skulde købe Skind ind til der paa Egnen. Det var mest kineserfarvede Bomuldstøjer og forskellige Slags »Murstenste« — saadan kalder man den Te herhjemme, fordi den er presset sammen i Flager af Form omtrent som en Mursten. Teen kaldes »27«, »45« eller »72« Te alt efter, hvor mange Flager der kan være i en »Hunze« — en sivlettet Kurv af afpasset Størrelse og af en Form, der gør den egnet til Transport i Oksekærre eller paa Kamelryg. En »27 Te« er altsaa omtrent tre Gange saa stor som en »72 Te«.

Naar vi forstod Betydningen af hurtigst at faa Varer og Redskaber under Laas, skyldtes det, at man i Forvejen havde advaret os mod Mongolerne, der stjal og rasede af et godt Hjerte. Vi fik senere sørgelig Erfaring for, at det ikke var nogen tom Beskyldning. Jeg lærte flere Hundrede Mongoler at kende, baade rige og fattige, og blandt dem var der lige akkurat en eneste, som jeg turde lade opholde sig i mit Blokhus, naar jeg ikke selv var derinde, saa Hæderlighedsprocenten var lav. Man maatte ikke alene holde sig i Nærheden af dem, men ogsaa ustandseligt følge dem med Øjnene. Skønt vi passede vældig paa, lykkedes det dem alligevel af og til at hule noget fra os. Engang forsvandt et lille Aneroid-Barometer paa Størrelse med et Lommeur, og Mongolen troede sikkert ogsaa, at det var et Ur, som let kunde afhændes til en af de Kinesere, som om Vinteren, i Skindsæsonen, boede ved Klostrene og købte Skind op. Vi udlovede en Dusør paa fem kinesiske Sølv-

dollars og fuld Tilgivelse, men Barometret saa vi aldrig. Tyveknægten har sikkert ikke kunnet faa det afsat, og saa har han gravet det ned, idet han meget kløgtigt regnede ud, at selv om vi »tilgav« ham, vilde vi senere se noget skævt til ham, saa det nok var en daarlig Forretning at risikere vort Venskab for fem Dollars.

Vi var de eneste Beboere paa Bulguntal og havde derfor haabet paa Arbejdsro, men allerede Dagen efter vor Ankomst modtog vi de første Mongol-Visitter, og vi kunde snart tælle de Dage, da der ikke kom fremmede.

Et Par af dem var særlig dygtige til at haandtere en Økse, og dem engagerede vi til Hjælp ved Bygningsarbejdet paa Blokhusene. Det var en morsom Tid, mens vi byggede. Det var spændende at se Husene nærme sig deres Fuldendelse Dag for Dag, og det var interessant at komme Mongolerne paa saa nært Hold, at vi kunde begynde at lære deres Sprog. Det foregik efter andre Metoder end i Skolen, hvor vi havde lært flere Sprog efter gode Lærebøger. Her var der ikke noget, som hed »Mongolsk for Begyndere«, — i Stedet gik vi alle med en lille Lommebog hos os, og naar vi lærte et nyt Ord, skrev vi det straks ned med Lydskrift og vedføjede Ordets Betydning paa Dansk. Ved Fyraften — det vil sige, naar det blev for mørkt til at arbejde videre — udvekslede vi de forskellige nye Gloser, vi havde lært, og det kunde der komme pudsige Misforstaaelser ud af. En Dag havde en af os peget paa en Hest, og Mongolen — de var meget ivrige efter at lære os deres Sprog — sagde »Tologoj«, hvilket betyder Hovede, for han syntes, det var Hestehovedet, der blev peget paa. En anden af os havde ogsaa peget paa en Hest, og ham havde Mongolen svaret »Suhl«, hvilket betyder Hale, for han havde

peget mod Agterenden af Dyret. En tredje havde imidlertid holdt midt paa Hesten og faaet det rigtige Svar »Morri«. Men naturligvis troede hver af os, at vi sad inde med den eneste rigtige Glose, saa vi maatte tegne en Hest paa et Stykke Papir og vise en tilkaldt Mongol Kunstværket, saa han kunde afgøre Striden.

Vi lærte ret hurtigt at tale med Mongolerne, da deres Ordforraad ikke er stort. Vanskeligere var det at klare Udtalen. Mange af deres Lyde kom fra Steder i Mundhulen og Ganen, hvor vi ikke var vant til at færdes, men Øvelse gør Mester, og efterhaanden lærte vi det.

Vi havde ikke været mange Dage paa Stedet, før det rygtedes, at vi ogsaa købte Skind op, og forskellige Mongoljægere kom for at tilbyde os, hvad de havde. Ingen af os havde Begreb om at vurdere Skind, men det amerikanske Skindfirma, som vi havde Kontrakt med, havde laant os en Kineser, som var Skindekspert. Paa Strækningen fra Urga til Bulguntal kørte han i sin egen private, medbragte Vogn, det var meget herskabeligt, men til Gengæld havde han ikke Skygge af Begreb om at spænde for eller fra, saa det maatte vi klare for ham. Hans Hest var en kuldret Rad, den snurrede rundt som en Top, naar vi skulde lægge Seletøjet paa den, saa døbte vi den »Vimmelskaft«, og selvfølgelig kom Kineseren til at hedde »Ping«. Jeg husker tydeligt, hvordan vi en Dag paa Turen op til Bulguntal pludselig savnede Ping og hans Køretøj. Karavanen skred saaledes frem, at først kom de 46 Oksekærrer, derefter fulgte vore to Vogne med en Hest for — Hestevognene var tohjulede Kærrer uden Fjedre af nogen Art, men gode til det knoldede og stenede Terræn, vi skulde igennem — og til sidst, som sluttende Underofficer, kom Ping, og nu var han altsaa blevet borte. Vi red tilbage for at se efter ham, og da vi havde redet lidt fik vi Øje paa Ekvipagen, der holdt stille. Vimmelskaft græssede troskyldigt lige paa Randen af en Afgrund, og Ping sov nok saa sødt i Vognen. Med stor Forsigtighed listede vi os ind paa Hesten, for vi risikerede jo, at den sprang i Afgrunden med Vogn og Ping, hvis den blev bange, og det lykkedes os da ogsaa at afværge Katastrofen. Ping vaagnede i et Spjæt, og da han saa, hvor nær han havde været en sør-

gelig Ende, spilede han Øjnene op og sov ikke mere til Middag paa den Tur.

Til alt Held var Ping en finere Skindkender end Kusk, og vi lærte ham snart Kunsten af, saa nogenlunde. Ping kunde tale Russisk, og derfor kunde han undervise os, da Krebs, som selv talte Sproget flydende, havde givet os utrættelig Undervisning paa Vejen. Ping ledede Skindopkøbene den første Vinter paa Farmen, senere købte vi alle op, og efter fem Maaneders Ophold hos os rejste Ping tilbage til Urga sammen med Kidi og Sæsonens Indkøb af Skind. Blandt Mongoliets bedste Pelsværk er Graaværk, Egernets Vinterpels, og Graaværk deles efter Kvalitet i ti Klasser, og saa er der foruden mange Sorter, som er saa ringe, at de slet ikke klassificeres. Naar for Eksempel et Graaværksskind af 1. Klasse kostede 140 cent, var et Skind af 10. Klasse kun ti cent værd, saa man kan se, at Skindhandel kræver Omløb og aabne Øjne.

I Skindhandel var det ogsaa smaat med Mongolernes Hæderlighed. Man paastaar, at der skal ti Jøder til at snyde en Armenier, men jeg holder paa, at der skal mindst ti Armeniere til at snyde en Mongol, naar det gælder en Handel, som Mongolen har Forstand paa. Hvis et Egern var skudt for tidligt, inden det var færdigt med at fælde og havde faaet Vinterpelsen helt i Orden, blev Skindets indvendige Side mørkeblaat, naar det var rigtigt, skulde det være lysegult-hvidligt. Egernet blev altid krænget ved Flaaning, saa Pelsen kom indad, Kødet spiste Jægeren, og det var ret velsmagende. Et for tidligt flaaet Egern var ikke en cent værd, men Mongolerne havde opdaget, at hvis de rullede den Slags Skind ind i Skindene af nyslagtede Faar, saa Inderside kom mod Inderside, blev Egernskindet ikke mørkeblaat, men fik den rigtige Farve. Huden blev nok noget grovere at føle paa, men saa sleb de den af med en Lerklump, og man skulde have et Øje paa hver Finger for ikke at blive narret.

Masch hed en af mine mongolske Venner. Jeg sagde engang til ham, at han var en meget dygtig Handelsmand. »Ogøj, ogøj,« svarede Masch (nej, nej!) »vi Mongoler bøjer os ikke for en Handelsmand, hvis han ikke ved Morgen kan tage et af de mange Hestekranier, der ligger ved en Karavanevej, og

med denne værdiløse Ting som Startkapital inden Aften handle sig til en levende Hest.«

Af andet Pelsværk fandtes der Zobel, Bjørn, Los, Ulv, Ræv, Murmeldyr og flere Slags Maar, deriblandt Hermelin. Et første Klasses Zobelskind fik Jægeren paa Stedet betalt med 12—1500 Kroner i danske Penge. Til Skindets Pris maa saa lægges først Transportomkostningerne paa den lange Vej til Kina, hvor det garves og videreforhandles. De fleste Zobelskind blev dengang aftaget af Kina og U. S. A. Til en Damepels gaar der omtrent 200 Skind, for man bruger kun Ryggen. En saadan Zobelpels af lutter prima Skind blev i 1924 solgt i New York for den nette Sum af ca. 600,000 danske Kroner.

Mit Arbejde i Bulguntal bestod i at passe Gaarden, som nu var bygget færdig, varetage Handelen hjemme og holde et Øje med, at den Mongolfamilie, vi havde ansat til Røgere, sørgede godt for Kvæget. Desuden passede jeg Haven og tog Temperaturerne Morgen, Middag og Aften. En almindelig Arbejdsdag forløb paa følgende Maade:

Meter høje Planker med 25 Centimeter mellem hver Planke, saa Læ gav det ikke, men Mongolkvæget var haardført og kunde sikkert tage indtil 60 Graders Frost bedre end Luftten i en varm Staldbygning. Vi havde Heste, Køer, Faar og Geder, alle af mongolsk Race, derimod kendte Mongolerne ikke Grise og Høns som Husdyr, saa dem havde vi hentet ned fra Sibirien.

Hestene blev sluppet ud straks om Morgenen og satte af Sted i en Flok anført af Hingsten. Om Vinteren kom de af sig selv hjem om Aftenen, da de altid fik lidt Hø, det kendte Mongolerne ikke til. Men vi maatte fodre bedre, da vi brugte Hestene til at køre Tømmer, i Landbruget og til Skindtransport for Vogne, saa de sled i det. Mongolerne bruger kun Hesten som Ridedyr, kun yderst sjældent lærte de dem at gaa for Vogn.

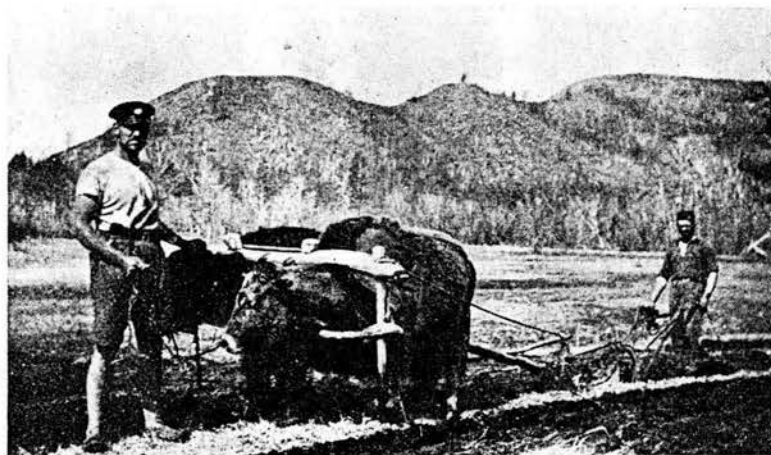
Op tre kvart Time før Solopgang og saa ud af Blokhuset for at tage Morgentemperaturen med Slyngetermometret. Derefter klædte jeg mig paa og gik over i Køkkenet for at lave Morgente. Jeg tog mit Morgenbad i Floden, mens jeg ventede paa, at Vandet skulde blive varmt. Naar det var i Kog huggede jeg med min Kniv nogle Stykker af en Plade »Murstenste«, i øvrigt bestod Morgenmaden af »Kanonkugler«. Det var groft Rugmel, som vi æltede i Vand og kogte med Faaretælle. Navnet havde Bollerne faaet, fordi det af og til hændte, at de under Kogningen sprang lige i Loftet med et Knald og sendte en Kaskade af kogende Fedt rundt i Køkkenet, saa man skulde være forsigtig, naar man arbejdede i »Arsenalet«.

Jeg gik saa ud for at se Kvæget blive lukket ud. Vort Kvæg græssede hele Aaret paa Steppen og blev hver Aften drevet tilbage i Foldene, som kun var et Hegn af halvanden

En Oksekaravane. passerer en Flod. Føreren rider paa den første Okse, de andre er bundet bag efter hinanden i Vognene.

Mongolhesten kendte heller ikke til at æde Havre, og da vi fik vor første Havrehøst, var det slet ikke saa let at vænne dem til den nye Kost. Vi plejede at kaste noget Havre paa Hestenes Drikkevand for at lokke det i dem paa den Maner, og fik de først Smag for det, var de meget glade for Mæden. Men der gik somme Tider flere Uger, inden en Hest lærte det. Vi gav gerne He-

Et lille Pust under Pløjningen. Een Mand trak Okserne, og en anden styrede Ploven. Trækaaget, som Okserne bærer, havde vi selv lavet.

stene et Foder Havre, naar de skulde ud paa længere, anstrengende Ture.

Om Sommeren, naar det herligste grønne Græs dækkede Steppen, kom Hestene aldrig hjem af sig selv, vi maatte hente dem. Vi turde ikke lade dem være ude om Natten for Ulvene. Naar Heste angribes af Ulve, danner de straks følgende Formation: Følvene drives sammen i en Flok, uden om dem stiller Hopperne sig i en Kreds med Hovederne ind imod Føllene, saa de har Bagbenene fri udefter til at sparke Ulvene med. Fatter Hingst patruljerer rundt uden om Ringen, han gaar angrebsvis til Værks over for Ulvene, og ve den Ulv, som faar et Spark af hans Hove eller et Bid i Ryggen af hans kraftige Kæber. Den kan godt gaa hjem og lægge sig, hvis den da overhovedet kan gaa.

Inden Køerne blev sluppet ud, skulde de malkes, og det var ikke noget helt let Job. Først fik Kalvene Lov at patte lidt hos Moderen, indtil Mongolen kunde mærke, at nu var der Mælk fremme i Yveret, saa blev Kalven bundet ved Hovedet af sin Mor, og Malkningen kunde begynde. Mongolkøerne er smaapattede, saa man kan kun malke med to Fingre. Naar Yveret var malket næsten rent, fik Kalven Lov at patte Resten. Hvis en Mongolkalv dør, forsvinder Mælken straks for Moderen; herhjemme kan man tage Kalven fra Moderen straks efter Fødslen, og den giver alligevel Mælk.

Faarene og Gederne var de svagest begavede og vanskeligste at passe. De kunde ikke slippes løs, for det kunde aldrig falde dem ind at vende hjem af sig selv; slap man

dem fri, gik de bare deres Vej, indtil de ikke anede, hvor de var, og Ulvene tog dem. Ogsaa de omstrefjende Hunde kunde angribe dem, og engang slog en Kongeørn ned og nappede et Lam fra os. Mongolpigen, som var Vogterpige hos os, raabte og skreg og smed en Sten efter den, saa Ørnen til sidst slap sit Bytte. Men Lammet var dog kun til at allive, da det havde faaet hugget begge Øjne ud.

Vore Faar var de saakaldte Fedthalefaar, hvis Hale er kort, tyk og bred, i den opsparer Faaret Fedt fra Sommerens rige Græsning, saa det kan klare sig den kolde Vinter igennem paa tørt Græs. Om Efteraaret, naar Faaret er fedest, vejer saadan en Fedthale alene 5—6 Pund, det er rent Fedt, der er i den, og Mongolerne sætter stor Pris paa den Vinterspise. Ogsaa vi lærte at skønne paa Fedthaler som Rejseproviant om Vinteren, naar vi maatte have rigeligt med Fedtstof for at holde Kulden ude. Her er Opskriften paa den Ret, vi tilberedte: Fedthalen blev skaaret i Skiver og lagt i kogende Te, og deri udrørte vi saa ristet Mel. Den Proviant var let at transportere og gav selv nydt i smaa Mængder rigelig Næring og Varme, saa den var god til Rejsebrug i Kulden.

Saa var der Grisene. De blev sluppet ud allerførst hver Morgen. De havde deres Hus lige op ad mit Blokhuse og lavede et infernalsk Spektakel for at komme ud, saa snart det begyndte at lysne. Vi havde en Orne og to Søer, de var lige saa tamme som vore Hunde, og traadte os, ligesom Hun-

(afsluttes i næste nummer)

Kaj Borgstrøm

Kilde: Børnenes Omnibusbog. (København: Gyldendal, 1934)

Ulvene åd min hest

Kvindelig dansk fotograf udgiver børnebog efter dramatisk ophold hos taigafolket i Mongoliet

Af Peter Hartung

Der er ikke flere hvide pletter tilbage på verdenskortet. De opdagelsesrejsendes tidsalder er afsluttet.

Det hindrer ikke den 36-årige danske fotograf Blid Als-birk i at udforske de mest øde og ufremkommelige steder på Jorden. Hun har rejst i 60 lande, bevæbnet med sit kamera, og udsender nu sin første børnebog, »Drengen i Taigaen«, som samtidig udkommer på fransk.

Taigaen er et øde skovområde, omtrent på størrelse med det halve Danmark, i det nordlige Mongoliet, som ligger indeklemmet mellem stormagterne Kina og Rusland, lige syd for Sibiri-en. I Taigaen er klimaet barsk. Vintrene er iskolde og varer op til ni måneder.

- Måske er der derfor, jeg altid har drømt om at rejse til Taigaen. Jeg er vokset op på Grønland og har altid holdt af bjerge, is, sne og naturfolk. Desuden har jeg altid drømt om stepperne i Mongoliet og Djengis Khan, som jeg læste om, da jeg var barn, forklarer den kvindelige danske fotograf.

I dag er Blid Als-birk bosat i Sydafrika, hvorfra hun ofte tager på ekspeditioner ind i den afrikanske bush. Hun er en internationalt anerkendt naturfotograf, som har haft sine billeder i nogle af verdens flotteste fotoblade. Og hun var i 1992 med til at opdage et nyt pattedyr, vugang-oksen, i Vietnams tætte junglemorads.

Blid Als-birk besøgte Taigaen for to år siden.

Ulvenes angreb

Efter et par dagsrejser på hesteryg fra Mongoliets hovedstad, Ulan Bator, ledsaget af en mongolsk soldat, udstyret med en særlig tilladelse fra hæren, nåede hun frem til målet for rejsen: Taigafolket.

Der er blot 32 familier til-

bage af nomadefolket, som flytter lejr op til 20 gange om året, altid på udkig efter de bedste jagtmarker på de uendelige græssletter i 2500-3000 meters højde.

Folket lever i tæt samhørighed med deres rensdyr, som både klarer transporten og forsyner dem med skind, kød og mælk.

- Taigafolket har levet af rensdyrene i århundreder. Fra dyrene får de alt, de har brug for. Måltiderne består typisk af rensdyrsuppe, rensdyrmælkete og rensdyryoghurt, beretter Blid Als-birk under et kort besøg i København.

I alt blev det til et halvt års ophold i Mongoliet, hvorunder hun besøgte taigafolket tre gange. Første gang tre dage, hvor hun næsten ikke fotograferede, anden gang en uge og tredje gang en hel måned midt i den iskolde vinter, som på mange måder blev en barsk oplevelse for danskeren.

- Da jeg skulle rejse hjem, måtte jeg låne et rensdyr at ride på. En nat havde ulvene ædt min hest, fortæller Blid Als-birk.

Venner med børnene

Den slags, som nok kan gøre et vist indtryk på en dansker, er hverdag for taigafolket, som lever i tæt samhørighed med den barske natur i Taigaen, hvor også de vilde bjørne er en trussel. Det er en natur, der dog også rummer en uendelig skønhed, som man kan se på børnebogens farvefotos.

Bogens kerne er dog de pragtfulde billeder af taigafolkets børn, som lever en simpel tilværelse uden elektricitet, fjernsyn eller moderne legetøj. Alligevel udstråler de stolthed og livsglæde, når de leger blandt rensdyrene eller deltager i stammens daglige gøremål.

- Det tager et godt stykke tid at vinde folks tillid, så man kan fotograferer dem på en naturlig måde. Jeg tog ikke op til taigafolket, fordi

jeg ville skrive en børnebog, men fordi jeg gerne ville fotograferer dem ordentligt og på den måde dokumentere et unikt folks hverdag, siger Blid Als-birk.

Og projektet lykkedes. Efter indledende sprogproblemer blev den spinkle, blonde danske pige stille og roligt en del af hverdagen for hjergfolket. Hun blev gode venner med stammens børn - ikke mindst drengen Harhru og hans familie, hvis hverdag bogen forsøger at skildre i poetiske og smukke billeder.

Som gæst hos taigafolket blev Blid Als-birk indkvarteret hos stammens 67-årige shaman eller medicinkvinde. Som skulle vise sig at være et noget usædvanligt bekendtskab.

Reddet af shamanen

- Familierne bor i en slags telte, urtzer, som ligner indianske tipier. Om natten lå jeg i teltet med shamanen, og så forsøgte vi at lære hinanden nogle ord. Det var virkelig komisk, og flere gange skreg vi af grin sammen, fortæller Blid Als-birk.

Kommunikationen mellem de to blev bedre og bedre, og da danskeren for tredje gang ankom til taigafolkets lejr, kom det ikke som nogen overraskelse for shamanen.

- Hun forklarede mig, at hun godt vidste, at jeg kom. Det havde hun nemlig drømt. Hun havde også drømt, at jeg havde en masse god tobak med til hende. Og det havde jeg naturligvis!

Skæbnen ville, at shamanen efter alt at dømme reddede Blid Als-birks liv, da danskeren om vinteren blev ramt af en meget alvorlig mavesygdom, som på få dage sugede al energi og livskraft ud af hende.

- Jeg blev meget dårlig. Jeg lå syg i fire dage, og mine medbragte piller hjalp ikke. Jeg blev mere og mere afkræftet og kunne hverken drikke eller spise. Jeg frøs

og var sikker på, at jeg skulle dø. Men så lavede shamanen et opkog af ulvegræs til mig. Jeg drak det, og det smagte afskyeligt. Men næste morgen var jeg rask, konstaterer Blid Als-birk.

Fremtiden er truet

Det lykkedes for den danske fotograf at gengælde taigafolkets gæstfrihed. Da hun for tredje og sidste gang besøgte folket, medbragte hun masser af livsvigtig medicin til stammens rensdyr. Noget sponsoreret af Landbohøjskolen i København, andet betalt af fotografen selv.

- Rensdyrene lider af alle mulige sygdomme og skavanker, som let kan behandles, hvis man har den rette medicin. Men det har taigafolket normalt ikke, noterer Blid Als-birk.

- Problemet er, at deres rensdyr er indavlede, fordi man af politiske årsager har lukket grænsen mod Rusland og dermed forhindrer naturfolkene i at købe nye rentyre, der kunne tilføre racen nyt blod. I dag har hver familie kun cirka 20 rener, hvilket er langt færre end før i tiden, og der findes ikke rener andre steder i Mongoliet.

- De indavlede dyr er en trussel mod taigafolket. Om et generationer er der næppe nogen rensdyr fra den nuværende bestand tilbage. Så hvis ikke FN eller andre griber ind, har taigafolket ikke nogen fremtid, lyder Blid Als-birks sørgelige forudsigtelse.

»Drengen i Taigaen« er den første af en række planlagte børnebøger, hvori Blid Als-birk agter at beskrive og dokumentere hverdagen for børn i andre lande. På tegnebrættet er bøger fra Botswana og Grønland.

Blid Als-birk: »Drengen i Taigaen«. 40 s. indb., 198 kr. (Forlaget Thorup)

DAG BLADET
RINGSTED
30. JUNI 1998

INDHOLD

Dansk Mongolsk Selskab	2	Gamle mongolske mål	18
Forsiden	2	Mikael Opstrup	20-22
Presseklip	2	Aligermaas Eventyr	
		Mine to mongolske dokumenter	
Tungalag Njama: En hilsen fra Mongolsk Dansk Selskab	3	D. Narantuya: Den svenske forbindelse	23
Bulgan Njama: Hilsen fra Gadebørns- projektet i Mongoliet	4-6	SOS børneby	23
G. Batnasan: Hvordan skal man sidde i en ger	7	Mongolsk folkesagn: En fattig svigersøn	24-25
Byambyn Rinchen: Gæstfrihed og skikke i Mongoliet	8-9	Kai Borgstrøm: Dagligt liv på en nybygger- farm i Mongoliet (del 1)	26-30
Erik Isager: De Danske Nybyggere på Zobelsletten (del 6)	10-15	Peter Hartung: Ulvene åd min hest	31
Ts. Nansalmas: Farvers betydning for mongoler	15		
Michael Kohn: Den stærkeste blandt nomader overlever	16-17		
N. Dagiimaa: Airag - gæret hoppemælk	17		
Hyrdeproblemer	18		
Rolf Gilberg: Befolkningen i Mongoliet	18-19		

Senere samme dag kl 15-17 på Nationalmuseet afholdes der medlemsmøde i Dansk Mongolsk Selskab, hvor instruktøren Andra Lasmanis og producenten Mikael Opstrup vil fortælle om filmen og om, hvordan det er at lave film på de uendelige sletter.

Lørdag, 5. dec. 1998

kl: 15-17

på Nationalmuseet

afholdes der medlemsmøde i Dansk Mongolsk Selskab. Journalist Jørgen Ringgaard vil tale om "Krise i Mongoliet? - Politik, økonomi og medier i 1998". Foredraget fortæller også om: En kort redegørelse for "Fri Presse" projektet og dets opfølgning i NGO projekt i samarbejde med Dansk Mongolsk Selskab. En oversigt over den politiske udvikling i Mongoliet siden valget og systemskiftet i 1996 med særlig vægt på det sidste halve års udvikling. Hvad ligger der bag den næste permanente regeringskrise siden marts? Hvad er de forskellige partiers strategier? Hvad gik attentatet på Zorig ud på? Hvor står medierne i denne udvikling? Den hastigt voksende korruption under det "demokratiske" styre, hvordan viser den sig i samfundet? Hvordan har vi mærket den?

BEMÆRK

MØDER

i

Dansk Mongolsk Selskab

Lørdag, 7. nov. 1998

Kl: 10 i Palads Bio

vises filmen "Aligermaas Eventyr" ved en special forestilling, som Dansk Mongolsk Selskabs medlemmer allerede er indbudt til ved brev fra "Manden med Cameraet".

ISSN Nr: 0905-9504